

Korporativna filantropija kroz povijest

Parać, Matej

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:299123>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za ekonomiju i turizam

„Dr. Mijo Mirković“

MATEJ PARAĆ

KORPORATIVNA FILANTROPIJA KROZ POVIJEST

Diplomski rad

Pula, lipanj 2015.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za ekonomiju i turizam

„Dr. Mijo Mirković“

MATEJ PARAĆ

KORPORATIVNA FILANTROPIJA KROZ POVIJEST

Diplomski rad

JMBAG: 0145027307, redoviti student

Studijski smjer: Management i poduzetništvo

Predmet: Društveno odgovorno poslovanje

Mentorica: dr.sc. Tea Golja

Pula, lipanj 2015.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Matej Parać, izjavljujem da sam diplomski rad „Korporativna filantropija kroz povijest“ napisao prema Pravilniku o diplomskom radu, uz pomoć mentorice dr. sc. Tee Golje, koristeći se pritom odgovarajućom literaturom.

Sadržaj

UVOD	1
1. FILANTROPIJA I NJEZINO DEFINIRANJE KROZ POVIJEST	2
1.1. POVIJEST FILANTROPSKE TRADICIJE U HRVATSKOJ	7
2. VRSTE FILANTROPIJE.....	9
2.1. INDIVIDUALNA FILANTROPIJA.....	9
2.1.1. ISTAKNUTI FILANTROPI KROZ POVIJEST	10
2.2. ORGANIZIRANA FILANTROPIJA.....	19
2.2.1. ZAKLADE.....	21
2.2.2. POVIJEST ZAKLADA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	21
2.2.3. ZAKONSKA REGULATIVA	23
2.2.4. OSNIVANJE ZAKLADE	24
2.2.5. POREZNI TRETMAN ZAKLADA.....	25
2.3. KORPORATIVNA FILANTROPIJA.....	28
3. KORPORATIVNA FILANTROPIJA I ZAKLADE U REPUBLICI HRVATSKOJ	40
3.1. USPJEŠNIA FILANTROPSKA PODUZEĆA	40
3.1.1. T-HRVATSKI TELEKOM.....	40
3.1.2. ADRIS GRUPA	41
3.1.3. ZAGREBAČKA BANKA	43
3.1.4. ZAKLADA ANA RUKAVINA.....	44
4. BUDUĆNOST KORPORATIVNE FILANTROPIJE.....	45
ZAKLJUČAK.....	49
SAŽETAK.....	50
SUMMARY.....	52
LITERATURA.....	54

UVOD

Odabirom teme diplomskog rada „Korporativna filantropija kroz povijest“ pokušalo se prikazati nastanak i razvoj poslovnog fenomena filantropije na razini djelovanja poduzeća. Korporativna filantropija je svoj veliki razvoj doživjela sredinom XX. stoljeća, a on se nastavlja razvijati i danas.

S obzirom na izazove s kojima se korporacije suočavaju u svakodnevnom poslovanju i njihov utjecaj na lokalnu zajednicu filantropske aktivnosti predstavljaju jedan od aspekata društveno odgovornog poslovanja.

Svrha ovog rada je istražiti i objasniti pojam filantropije, njezinu povezanost sa korporativnim gospodarskim djelovanjem te prikazati razvoj korporativne filantropije kroz povijest. Važnost korporativne filantropije i odgovornog poslovnog djelovanja prepoznata je od strane uspješnih poslovnih ljudi još u XVII. stoljeću. Činjenica je da su individualni dobrotvori ostvarili značajne uspjehe na poslovnom planu te su se preko svojih poduzeća na određen način željeli odužiti društvu i doprinijeti općem razvoju i boljitku.

U prvom dijelu diplomskog rada objašnjava se pojam filantropije te interpretira njegovo nastajanje i definiranje kroz povijest. Objašnjava se također i povijest filantropske tradicije u Republici Hrvatskoj.

Drugi dio rada objašnjava detaljno vrste filantropije:

- Individualnu – koja je prikazana kroz nekoliko važnih povijesnih ličnosti koje su se istakle značajnim dobrotvornim radom,
- Organiziranu – prikazanu kroz nekoliko oblika filantropskih organizacija s detaljnijim osvrtom na zaklade,
- Korporativnu – u kojoj je objašnjena povijest korporativnog filantropskog djelovanja.

U trećem dijelu rada predstavljeno je nekoliko hrvatskih poduzeća i zaklada te njihovo korporativno filantropsko djelovanje.

1. FILANTROPIJA I NJEZINO DEFINIRANJE KROZ POVIJEST

Termin *filantropija* ima vrlo široko značenje kao i čitavo područje filantropske aktivnosti. *Filantropija* kao pojam grčkoga je podrijetla, a dolazi od riječi *filein*, što znači ljubiti i *antropos*, što znači čovjek. Kroz povijest se značenje riječi mijenjalo jer su se u XIX. stoljeću termini milosrđe (charity) i filantropija (philanthropy) izjednačavali, dok je u XX. stoljeću *filantropija* dobila šire i potpunije značenje. U oksfordskom rječniku engleskog jezika termin *filantropija* (philanthropy) prevodi se kao čovjekoljublje ili ljubav prema čovjeku.¹ Filantropija je također i sinonim za humanitarno nesebično djelo ili akciju koja je suprotna egoizmu.² Očituje se kroz dobrovoljni individualni ili grupni čin djelovanja usmjeren prema drugima.

Filantropija je kulturni i sociološki fenomen koji temelje svoga djelovanja pronalazi u duhovnim i tradicijskim vrijednostima kršćanstva, a svoju modernu ulogu preuzima iz svjetovne tradicije humanizma i drugih europskih i svjetskih filozofskih pravaca XVIII. i XIX. stoljeća. Filozofska strana prosvjetiteljskog doba omogućila je filantropiji odmak od isključivo religioznog utjecaja i priklonila ju jednostavnijoj i racionalnijoj dimenziji društvenog djelovanja.³ Zbog toga se mogu uočiti svjetovni i religiozni motivi filantropije koji se međusobno razlikuju svrhom, interesima i samim područjem filantropskog djelovanja. Religiozna dimenzija naglašava pomoć siromašnom pojedincu prema Božjim zakonima i aktivnostima milosrđa što se smatra oblikom ovozemaljskoga spasenja, dok svjetovna filantropija, čije se djelovanje očituje kroz dobrotvorna društva i individualna humanitarna djela, potiče pomaganje drugima kako bi se povećanjem njihovog blagostanja povećalo blagostanje i dobrobit čitave zajednice.

Bez obzira na podrijetlo i temeljni motiv, u praksi nije značajno što pokreće određenu filantropsku akciju. Već je sama činjenica prepoznavanja potrebe za rješavanjem društvenih problema plemenita i humanitarna pojava. Kroz povijest se bilježi velik broj crkvenih i

¹ *Oxford dictionary*, Dorling Kindersley Limited i Oxford University Press, Velika Britanija, 1998. str. 614.

² *Opća i Nacionalna Enciklopedija u 20 Knjiga*, VI. knjiga, Večernji List, Zagreb, 2005., str. 225.

³ Mike W.Martin, *Virtuous Giving, Philanthropy, Voluntary Service and Caring*, Indiana University Press, Indianapolis, 1994. str. 3.

samostanskih donacija - prvenstveno plemstva određenog razdoblja, kao i znatna sredstva koja su crkveni vjerodostojnici donirali u korist školstva, kulture, znanstvenih institucija i sl.⁴

Nemoguće je uvijek odrediti točne motive filantropskih inicijativa, ali to i nije primarni cilj humanog djelovanja. Svjetovni i religiozni motivi međusobno su se oduvijek ispreplitali te su bili uvjetovani različitim čimbenicima gospodarskog i kulturnog razvoja određenog vremenskog razdoblja. Bitno je, također, naglasiti da ne postoji jedan univerzalan obrazac za pojašnjenje filantropskoga djelovanja, već se humanitarne akcije prilagođavaju prilikama i prostoru na kojem se razvijaju. Kvaliteta kao i kvantiteta ovise o strukturi društva te o posebnostima ekonomskog, kulturnog i političkog razvoja određenog područja.⁵

Koncept filantropije može se objasniti na brojne načine, ali ona uvijek ima isti cilj, a to je ulaganje i doprinos općem dobru zajednice, društva ili pojedinca. Ona pozitivno djeluje na činitelja jer su filantropi ljudi koji uživaju u dobru drugih, promiču dobro, odvajaju svoja materijalna i nematerijalna (rad, vrijeme, sposobnosti, znanja) sredstva kako bi pomogli drugima. Drugim riječima, osobe posjeduju izrazite nesebične međuljudske afinitete.

Filantropija je više od samoga davanja, ona uključuje i koncept volontera i volontiranja, obuhvaća akcije za dobrobit, toleranciju, različitost, ljudska prava, promocije pozitivnih vrijednosti, razvoj kreativnosti. Ne bi trebala biti pokretana samo simpatijama i osjećajima nego i praktičnim djelovanjem za neko dobro. Izgradnja suradništva za razvoj filantropije, edukacija o društvenim problemima, suradnja različitih gospodarskih, društvenih i političkih sektora, razmjena iskustava o filantropiji, povećanje odgovornosti - sve su to ciljevi za stvaranje humanijeg društva.

Činjenica je da svatko može biti filantrop. Filantropija ne mora biti niti je vezana samo i isključivo uz novac, ona ima i širu definiciju jer ne postoje ograničenja u filantropiji. Svatko se može posvetiti nečemu do čega mu je stalo i uključiti se na različite načine pridonnošenju općoj kvaliteti tuđeg, ali i vlastitoga života u zajednici. Buduće generacije trebaju nekoga tko će naslijediti moralnost i filantropski osjećaj kako bi ga mogle primijeniti na buduće generacije. Od

⁴ A.Szabo, *Hrvatske središnje preporodne institucije*, 1835-1848. u Zagrebački Gradec 1242-1850., Zagreb, 1994.

⁵ N.Evans, *Urbanisation, Elite, Attitudes and Philanthropy: Cardiff, 1850-1914*. International Review of Social History, vol.XXVII, 1982.str.293.

koga bolje učiti, nego od svojih najbližih i od ljudi unutar zajednice, koji time djeluju filantropski i ujedno obrazuju potencijalne buduće filantrope. Nužno je posjedovati filantropske vrijednosti, ali i poticati druge da ih u sebi pronađu i prigrle bez straha, kao dio vlastite osobnosti.⁶

Uz sve promjene koje se događaju u svakodnevnom privatnom i poslovnom životu, dobročinitelji i donatori moraju pronaći najbolji filantropski model koji im odgovara. Ponekad je potrebno gledati na humanitarno djelovanje kao na investicijski, odnosno poslovni portfelj, uzimajući u obzir sve rizike, ali i prilike s kojima se osoba susreće pri njegovom vođenju i uspješnom održavanju. Razlika između poslovnog i potencijalnog filantropskog portfelja u tome je što filantropski portfelj može generirati nove humanitarne odnose u i među ljudima te ih potaknuti da i oni prihvate svoju *dobru stranu* i počnu ulagati u vlastite filantropske osjećaje i mogućnosti.⁷

Najkonvencionalnija definicija opisala bi filantropiju kao privatnu inicijativu za javno dobro koje je usredotočeno na kvalitetu življenja. Takva kombinacija socijalno-znanstvenih aspekata razvila se u XX. stoljeću iz originalne humanističke tradicije, a razlikuje se od poslovne ili državne filantropije.⁸ Filantropiju u svojim djelima opisuju i mnogi autori iz vremena antičke Grčke. Eshil je u svojoj tragediji o Prometeju, glavnog lika opisao upravo kao ljubitelja čovječanstva, odnosno *Philantropos tropos*. Platon, Sokrat i Aristotel u svojim djelima također koriste izraz „philanthrôpía” za opisivanje humanog ponašanja.⁹ Najzaslužniji je za očuvanje izraza „filantropija“, uporabljujući ga u hortikulturnim terminima, Sir Francis Bacon koji ga u svojim djelima još u XVII. stoljeću rabi kao sinonim za dobrotu. Istaknuti engleski leksikograf Samuel Johnson (XVIII. st.) termin *filantropije* definira jednostavno kao ljubav prema čovječanstvu. Takva je definicija preživjela do danas i mnogi ju autori prilagođavaju posebnim interesima vlastitih tekstova.¹⁰

Jean Jacques Rousseau, prosvjetitelj je i filozof koji je pisao o motivima ljudskog ponašanja i što motivira filantropsko ponašanje općenito. Jedan je od filozofa pod čijim je

⁶ <http://www.philanthropyconsulting.com/about/philosophy/> 18.5.2015.

⁷ http://www.fundchat.org/2013/11/11/3ps_of_philanthropy/ 18.5.2015.

⁸ Oliver Zunz, *Philanthropy in America: A History*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 2012.

⁹ Aristotel, T. Irwing, *Nicomachean ethics*, Indianapolis, IN: Hackett, 1985.

¹⁰ S. Johnson, *A dictionary of the English language*. London: Times Books, 1979.

utjecajem nastao *filantropizam* - oblik prosvjetiteljstva koji se javlja u Njemačkoj sredinom 18. stoljeća. Osobito je prisutan među ljudima koji se bave pedagoškim radom, odgojem djece i uopće prosvjećivanjem naroda. Filantropizam izražava tendenciju ili uvjerenje da je u svakome čovjeku potrebno potaknuti razvoj vlastite sposobnosti u skladu s prirodom i na taj način postići sreću u životu. U skladu s tim, u istom razdoblju razvija se i filantropistička pedagogija koja u škole uvodi tjelovježbu, ručni rad i igre. Neki od predstavnika tog pokreta bili su Basedow, Salzmann, Campe i Rochov, koji su imali pozitivnu ulogu u razvoju školstva.¹¹

Prema Rousseauovu razmišljanju, postoje dva prirodna nagona koja pokreću ljudsko ponašanje, a to su sažaljenje i samoljublje. Sažaljenje je opisao kao urođeno gađenje prema tuđoj patnji te ono motivira filantropsko ponašanje prema osobi koju pojedinac sažalijeva, ali taj je motiv ograničen samoljubljem. Razlikovao je dvije vrste samoljublja - zdravo samoljublje, koje obuhvaća želju za samoočuvanjem i blagostanjem (*amour de soi*) i - nezdravo samoljublje, likujuće, koje obuhvaća želju za poštovanjem od drugih (*amour-propre*). Smatrao je da ljudi daju radije da bi pridobili poštovanje drugih članova aristokracije, nego radi samog davanja, odnosno pomaganja drugome u nesreći. Ponekad je teško procijeniti koja je filantropija vođena humanošću i željom za pomoć drugima, a koja samopromocijom i željom za stvaranjem pozitivne reputacije u društvu.¹²

Povjesničari tradicionalne, ali i moderne filantropije, poglavito u Americi, definirali su termin filantropije obuhvaćajući njegovo cjelokupno značenje koje je uključivalo društveni, socijalni i kulturološki aspekt. Kako se u filantropiju uključuje i milostinja (*charity*), ona ne podrazumijeva samo volonterski rad i dobrotvorne akcije nego i ostale planirane radnje za unaprjeđenje znanosti, kulture, školstva i društveni boljitak općenito. To ne uključuje samo donacije novca nego i ulaganje vlastitog rada, vremena i znanja. Takvim je akcijama ishodilo stvaranje velikih znanstvenih, ali i drugih institucija kao što su bolnice, muzeji, knjižnice pa čak i crkava, dvorana i stadiona.

Nužno je naglasiti i preventivnu ulogu filantropije jer je ona za cilj imala otklanjanje društvenih problema prije njihove pojave, a ne samo smanjivanje trenutnih postojećih problema.

¹¹ *Opća i Nacionalna Enciklopedija u 20 Knjiga*, VI. knjiga, Večernji List, Zagreb, 2005., str. 225.

¹² <http://www.philanthropydaily.com/jean-jacques-rousseau-philosopher-of-philanthropy-at-300/> 18.5.2015.

Temelje moderne „znanstvene“ filantropije postavio je Andrew Carnegie u djelu *The Gospel of Wealth*. On je smatrao da bogati pojedinci imaju odgovornost dio svoga bogatstva podrediti zajednici i to ne kroz zaklade u svoje ime ili ime nekog drugog pojedinca nakon smrti, nego već za života. Prema njemu, milostinja i karitas trebaju biti briga države, a za rješavanje trenutnih društvenih problema trebaju se brinuti imućni pojedinci svojim znanjem i prosvjećivanjem. Zato se Carnegie zalagao da financiranje sveučilišta, knjižnica, bolnica i znanstvenih institucija bude prioritet filantropskih aktivnosti.¹³ U Sjedinjenim Američkim Državama zbog toga se krajem XIX. i početkom XX. stoljeća javlja takozvana „amerikanizirana“ ili „elitna“ filantropija. Nju karakterizira ekskluzivnost, odnosno donacije izrazito bogatih članova društva koji prihvaćaju svoju moralnu obvezu te dobrovoljno i svjesno doniraju sredstva za filantropske ciljeve. Time se filantropski duh ističe kao tipična američka moralna vrlina kojom se postiže vrhunac društvenog, gospodarskog i političkog sustava.¹⁴ Filantropija je u SAD-u bila programirana kako bi se utjecalo na uzroke problema, ali je također bila usmjerena i prema napretku zajednice u dugotrajnom pogledu.¹⁵

U Europi su pojedini kroničari u ishodište filantropije stavljali obitelj. Prema njima se filantropija smatrala neslužbenim iskazom dobrote te su se pomoću nje povezivali i isprepleтали različiti društveni slojevi.¹⁶ Isticana je pozitivna integrativna strana filantropije jer su se njome socijalni slučajevi involvirali u svakodnevne, normalne društvene tijekove, a njome se pomagalo i drugim, rubnim slojevima društva, članovima drugih vjeroispovijesti te ženama.¹⁷ Dobrotvorni rad u humanitarnim društvima bio je jedan od najvažnijih oblika socijalizacije žena u viktorijanskom društvu.¹⁸

S druge strane, u Rusiji se filantropija smatrala preduvjetom nastanka građanskoga društva. Humanitarna udruženja omogućuju politička udruživanja, koja promiču vjeru u

¹³ Andrew Carnegie, *The Gospel of Wealth*, u *The Responsibilities of Wealth*, uredio Dwight F. Burlingame, Indiana, 1992.

¹⁴ Johnatan Riley, *Philanthropy under Capitalism in The Responsibilities of Wealth*, uredio Dwight F. Burlingame, Indiana, 1992., str. 3.

¹⁵ Francis Ostower, *Why the Wealthy Give, The Culture of Elite Philanthropy*, Princeton University Press, 1991., str.52.

¹⁶ F.K.Prochaska, *Philanthropy in The cambridge Social History of Britain 1750.-1950*. Cambridge 1990.

¹⁷ Brian Harrison, *Peacaeable Kingdom*, Oxford, 1982., str.233

¹⁸ Vidi: *Women and Philanthropy in Nineteenth Century England*, Oxford, 1980.

određene vrijednosti te su ujedno i razlog komunikacije između bogatih i siromašnih. Time se umanjuje društvena napetost, koja je u Rusiji uvijek aktualna.¹⁹ Važno je naglasiti različito shvaćanje filantropije na istoku i zapadu. U Rusiji se siromaštvo nije smatralo porokom i zato nije niti bilo objekt društvene kontrole.²⁰ Unatoč činjenici da su zaklade i humanitarna udruženja nastajala radi težnje društva i pojedinaca za smanjenjem socijalnih razlika, ponekad su ona ograničavala samostalnost siromašnih, odnosno *nižih* slojeva. Upravo zbog postojanja takvih humanitarnih udruga i zaklada, dolazilo je do sukoba jer su se pojedinci prepuštali sudbini, odnosno siromaštvu, oslanjajući se samo i upravo na takve institucije. Zato je filantropija imala dosta kritičara koji su smatrali da ne postoji stvarno zanimanje za rješavanjem konkretnih socijalnih problema. U svakom slučaju, filantropija je zamršen pojam i kao takva bila je pod utjecajem brojnih čimbenika u različitim sredinama. Samim time kvaliteta filantropskih aktivnosti rezultirala je različito u pojedinim uvjetima društvenog, gospodarskog i političkog razvoja.

1.1. POVIJEST FILANTROPSKE TRADICIJE U HRVATSKOJ

Hrvatski društveni i politički život oduvijek je bio pod utjecajem kršćanstva koje mu je davalo osobine moderne europske civilizacije. Osnovne vodilje života bile su zasnovane na kršćanskim načelima. Solidarnost i briga za članove zajednice očitovala se u dobrotvornom radu, uzajamnom pomaganju i darivanju za dobrobit čitave zajednice. Kršćanska ideja siromaštva razlikovala se od današnje jer se siromaštvo tretiralo duhovnom vrijednosti i na njega se gledalo kao na znak Božje milosti. Siromašan je pojedinac podsjećao na Isusa Krista te se zato siromaštvo prihvaćalo kao svjestan izbor.²¹ Taj duh kršćanskoga dobročinstva očitovao se i u djelima feudalne elite toga razdoblja. Brojni su pisani i materijalni dokazi humanitarnih akcija raznih velikodostojnika, kneževa, kraljeva i banova ostali zapamćeni darovnicama samostanima ili zaklada, koje su osnivali za pomoć siromašnima. Smatralo se da je njihova dužnost skrb i

¹⁹ Joseph Bradley, *Voluntary Associations, Civil Culture and Obschestvenost in Moscow*, u Clowes Edith W., Samuel D., West James L.: *Between Tsar and People: Education Society and Quest for Identity in Late Imperial Russia*, Princeton 1991.

²⁰ Adele Lindermayer, *Poverty is not a Vice, Charity Society and the State in Imperial Russia*, Princeton, 1996.

²¹ D. Karbić, *Marginalne grupe u hrvatskim srednjovjekovnim društvima od druge polovine XIII. stoljeća*, Historijski zbornik, XLIV, 1991.

pomaganje onim najugroženijima jer su na vlast došli po *milosti Božjoj*.²² U ranom srednjem vijeku u kršćanskoj Europi vladarske su donacije bila uobičajena pojava, a takav paternalistički odnos vladara prihvatile su države u XIX. stoljeću te je na određenim razinama preživio i do danas. U XII. i XIII. stoljeću u Europi su upravo radi brige za siromašne, bolesne i ugrožene osnovana dva svećenička reda: franjevci i dominikanci. Oni su uobičajeno uz crkve i samostane otvarali bolnice, azile ili sirotišta, u kojima su pomoć mogli potražiti svi koji su za to imali potrebu. U gradovima Dalmacije i sjeverozapadne Hrvatske početkom se XIV. stoljeća otvaraju prvi hospitali, uzdržavani isključivo donacijama, za pomoć urbanoj sirotinji.²³ Uz hospitale ulogu u socijalnom zbrinjavanju imale su i bratovštine, koje su se razvijale iz religioznih dobrovoljnih udruženja građana u gradskim sredinama dalmatinske obale.²⁴ One su gajile kršćansku krepost „gladnoga nahraniti, gole obući, pohoditi bolesne i pokopati mrtve“.²⁵ S procvatom europskog građanskog sloja u XVIII. i XIX. stoljeću javila su se u javnom životu prva humanitarna društva koja nisu bila vezana za vjersku ili statusnu pripadnost. Ona u prvi plan stavljaju siromašnog čovjeka, a prekretnica koja je dovela do takvog razvoja bila je činjenična spoznaja da su svi ljudi jednaki pred Bogom kao i pred zakonom. To je omogućilo i veći angažman državne vlasti na socijalnom i kulturnom polju. Tako je kraljica Marija Terezija u doba prosvijećenog apsolutizma radila na modernizaciji uprave, unaprjeđenju školstva i zaštiti najugroženijih. Bio je to primjer vladara koji rješava socijalne probleme značajnog dijela stanovništva s obzirom ne samo na zahtjeve vremena nego i njegove potrebe.²⁶ Iz toga se vidi postojanje žarišta - crkva, država i pojedinac, koja su nastala procesom stvaranja građanskoga društva, a ujedno su nastojala djelovati na poboljšanju društvenih, kulturnih i gospodarskih prilika.

Iako je katolička crkva 1848. godine kada su ukinut feudalni odnosi, izgubila dio svoje moći, ona je i nakon toga ostala najsnažniji predstavnik humanitarnog djelovanja. I dalje su

²² Lucija Benyovsky, *Hrvatski dobrotvori kroz stoljeća*, Hrvatski vojnik, br.67, 1.VII.1994., str.118.

²³ O djelatnosti hospitala: D. Karbić, *Marginalne grupe u hrvatskim srednjovjekovnim društvima od druge polovine XIII. stoljeća*, Historijski zbornik, XLIV, 1991. str.63-73

²⁴ Niko Duboković Nadalini, *Značenje bratovština za razvoj društvene svijesti na Hvaru u XIV., XV. i XVI. Stoljeću*, Radovi 10, Zagreb 1977. str 65. Više o bratovštinama: Čoralić Lovorka, *Izvori i literatura o bratovštinama u Dalmaciji od srednjeg vijeka do pada Mletačke Republike*, Croatica Christiana Periodica 1991, XXVII; Mladen Domazet, *Prilog proučavanja Kaštelanskih bratovština od XVI. do početka XIX. stoljeća*, Radovi 26, Zagreb 1993.

²⁵ Lucija Benyovsky, *Hrvatski dobrotvori kroz stoljeća*, Hrvatski vojnik, br.67, 1.VII.1994, str.119.

²⁶ Robert Parica, *Filantropija u Hrvatskoj u drugoj polovici XIX. i početkom XX. stoljeća: Zaklade u javnom i privatnom životu*, Historijski Zbornik 53, 2000. str. 101-124.

znatna sredstva izdvajana za razne inicijative humanitarne, socijalne i kulturne prirode.²⁷ Osim crkve, osnivanje kulturnih, ali i socijalnih institucija poticali su imućni pojedinci koji su se time, po uzoru na austrijske, mađarske i njemačke plemiće, poistovjećivali s hrvatskom nacijom. Tako se pojavljuju dobrovoljna udruženja koja su imala humanitarnu, prosvjetnu i vjersku svrhu, a njihovi najistaknutiji članovi često su bile žene.²⁸ Potrebno je naglasiti da je građanski okvir društva na svim područjima nudio i razvoj ideje o čovjekoljublju, odnosno filantropiji, što je ishodilo stvaranjem znatnog broja dobrotvornih društava i zaklada.

2. VRSTE FILANTROPIJE

2.1. INDIVIDUALNA FILANTROPIJA

Mnogi pojedinci doniraju novac u dobrotvorne svrhe, ulažu u društveno odgovorne fondove i zaklade, konzumiraju tzv. „zelene“ proizvode, doniraju krv i ulažu svoje vrijeme, a ponekad i život u humanitarne ciljeve. Takvo prosocijalno orijentirano ponašanje može biti pokrenuto različitim spektrom međuovisnih motivacija. Moguće je biti motiviran iskrenim unutarnjim altruizmom jer u konačnici svi ljudi, barem do određenih unutarnjih poriva, nastoje činiti dobro i pomagati drugima. Također je moguće biti pokrenut i materijaliziranim motivima. Poznato je da su vjerojatnije donacije sredstava u dobrotvorne svrhe ako se zna da se one mogu odbiti od poreza. S druge strane, jednako je bitan i društveni ugled i samopoštovanje. Svako djelovanje i filantropski čin definira kako ljudi percipiraju pojedinca, ali i ne manje bitno, kako on sam sebe doživljava u takvim situacijama. Vlastiti stav o nama samima vrlo je snažan motiv jer će pojedinac djelovati humano i zbog želje da uvjeri samoga sebe kako je on dobra osoba. Zbog toga je bitno identificirati pozitivne kao i negativne strane toga ugleda, u kakvoj je on interakciji s unutarnjim motivima, vanjskim inicijativama i implikacijama na društvo općenito.

Brojni su primjeri istraživanja socijalnog ponašanja u kojima ugled u društvu igra glavnu ulogu. Tako je poznato da su anonimne donacije u svijetu oduvijek bile najcjenjenije pa ipak

²⁷ Mirjana Gross, *Počeci moderne Hrvatske*, Zagreb, 1992. str.172.

²⁸ Lucija Benyovsky, *Dobrotvorna gospojinska društva u Hrvatskoj od osnivanja do Prvog svjetskog rata*, *Časopis za suvremenu povijest*, 1, Zagreb 1998., str.73-93.

samo 1% svih donacija nema poznatog donatora.²⁹ Iz toga se može zaključiti da je „kupnja“ društvenog prestiža poticaj za uključivanje u akcije koje pridonose društvenom boljitku.

U Italiji je proveden eksperiment u kojem su sudionici dobivali brončane, srebrne i zlatne „medalje“ s obzirom na to koliko su često donirali krv. Takvo rangiranje ljudi imalo je značajan utjecaj na povećanje donacija, ali samo kada su rezultati bili objavljeni u novinama.³⁰ To pokazuje koliko je društveni ugled bitan motiv za sudjelovanje i ostvarivanje boljih rezultata u akcijama humanitarne prirode. Sličan zaključak proizlazi i iz pokušaja uvođenja glasačkih listića koji se mogu dostaviti poštom, prakse koja je provedena u nekim švicarskim kantonima 2008. godine. Takva mogućnost glasovanja olakšava sam čin i smanjuje troškove te bi prema logici i jednostavnom zakonu cijena odaziv birača trebao biti veći. Unatoč tomu, odaziv birača na izbore nije se povećao, a u manjim se lokalnim sredinama čak i smanjio. Pokazatelj je to da je ugled „uzornog“ građanina pred društvom veći motiv za obavljanje građanske dužnosti, nego činjenica da se ta dužnost ispuni.³¹

2.1.1. ISTAKNUTI FILANTROPI KROZ POVIJEST

Uvijek kada se govori o individualnom dobrotvornom djelovanju, jako je teško izdvojiti one *najbolje* pojedince jer svako humanitarno djelo zaslužuje prepoznavanje i pohvalu. Nemoguće je odlučiti čija, odnosno koja je donacija bolja, važnija i vrijednija. Je li bitna veličina donacije ili vrijednost koju ona nosi ili broj ljudi na koje utječe? Treba li u obzir uzeti inovativnost pomoći ili njezinu dugotrajnost?

Mnogi su se pojedinci u povijesti istaknuli značajnim humanitarnim radom. Mnogi su pokazali zavidnu količinu altruizma i stvarne iskrene ljubavi usmjerene prema pomaganju drugima. Postavili su temelje moderne filantropije i pokazali današnjim generacijama kako i koliko je svijetu potrebno dobročinstvo koje nas sve skupa *gura* prema naprijed. Neki od njih zaslužuju biti spomenuti u ovom radu.

²⁹ A. Glazer, K. Konrad, *A signaling explanation for charity*, *American Economic Review*, 86 (4), 1996. str. 1019-1028.

³⁰ N. Lacetera, M. Macis, *Social image concerns and pro-social behavior*, IZA Discussion Paper no. 3771, 2008.

³¹ P. Funk, *Social incentives and voter turnout: evidence from Swiss mail ballot system*, *Journal of the European Economic Association*, forthcoming, 2008.

Benjamin Franklin jedan je od filantropa koji je među prvima na području Sjedinjenih Američkih Država započeo s humanitarnim djelovanjem. Bio je čovjek velikog znanja, istaknut intelektualac, poduzetnik, izumitelj i političar, ali možda i najvažnije od svega, iskreni čovjekoljubac, koji se uvijek zalagao za unaprjeđenje društva i pomoć drugima. Zbog svega toga, Benjamin Franklin smatran je ocem američkog civilnog društva.

Rođen je 1706. godine u Bostonu, najmlađi od desetero djece zbog čega nije bio u mogućnosti steći visoko obrazovanje. To ga nije spriječilo da do 42. godine života uspješnim radom stekne veliko bogatstvo te postane jednim od najbogatijih ljudi u SAD-u toga vremena. Upravo tada prestaje s aktivnim poduzetništvom te se posvećuje javnom radu brojnim ulogama koje je obavljao (vijećnik, mirovni sudac, zamjenik ministra pošte vlade Sjeverne Amerike). Franklin je s vremenom postao najviši predstavnik vlade Sjedinjenih Američkih Država u Londonu te je zagovarao američke interese u Britanskom Carstvu. Po povratku u Sjedinjene Američke Države 1774. godine bio je jedan od najzaslužnijih državnika za potpisivanje Deklaracije nezavisnosti te je imenovan ambasadorom vrhovnog suda u Versaillesu. Na toj je poziciji ostvario brojne uspjehe za američku diplomaciju. Umro je 1790. godine, a još ga se za života smatralo jednim od najuspješnijih ličnosti američke povijesti.

Njegovo se filantropsko djelovanje najviše očitovalo za vrijeme boravka u Philadelphiji, gdje je pokrenuo mnoge privatne humanitarne inicijative, organizirao volonterska vatrogasna društva, zalagao se za otvaranje filadelfijske akademije, koja će s vremenom postati sveučilište. U konačnici, bio je uključen u sve projekte za razvoj društva toga područja. Poznata je njegova izjava: „Čudesno je koliko dobroga može napraviti jedan čovjek samo ako od toga napravi posao.“³²

U određenom trenutku svog dobrotvornog djelovanja shvatio je da njegovo ime ne utječe uvijek pozitivno na uspjeh projekata te je zbog toga organizirao tzv. „Junto Club“. Bio je to klub prijatelja koji su se zalagali i sudjelovali u raznim humanitarnim projektima, među kojima je bilo stvaranje javne knjižnice, prve takve knjižnice takve u Sjevernoj Americi, zatim razvoj volonterske vatrogasne brigade i bolnice koja je, kada je počela s radom 1756. godine, postala

³² Benjamin Franklin, William Temple, The Works of Benjamin Franklin, Volume VI, Printed and published by William Duane, Philadelphia, 1809. str 120, (e-knjiga)

prva nacionalna bolnica primajući i pomažući svim pacijentima bez obzira na njihovu mogućnost, odnosno nemogućnost plaćanja tretmana bolničkog liječenja. Bio je prvi filantrop koji je predložio ideju da se iznosi investiranih donacija u humanitarne akcije odbiju od plaćanja poreza, kao i *pionir* koncepta usklađivanja potpora. Usklađivanje potpora koncept je kojim se kolonijalno zakonodavstvo, odnosno vlada, obvezivala na sudjelovanje u humanitarnim donacijama. Tako je pri prikupljanju sredstava za izgradnju pensilvanijske bolnice vlada imala obvezu za svakih 2000 funti prikupljenih od donacija uložiti dodatnih 2000 funti vlastitih sredstava. Možda najpoznatije humanitarno djelo bile su njegove ostavštine od po 1000 funti rodnom Bostonu te Philadelphiji, koje su čuvane u zakladi 200 godina. Od prikupljenih je sredstava 1990. godine izgrađen *Franklinov Institut* u Bostonu te su dodijeljene školarine u vrijednosti 2 milijuna dolara srednjoškolcima u Philadelphiji.

Benjamin Franklin vodio se filozofijom da nije bitna veličina donacije, već je bitno mudro doniranje. Bio je neumorni usavršitelj te je njegova inovativnost u humanitarnom radu dala dugoročan doprinos američkoj, ali i svjetskoj filantropskoj tradiciji.³³

Andrew Carnegie također spada među najistaknutije filantrope i dobročinitelje u povijesti. Razmjernost njegovih donacija gotovo je bez premca, a veličina ostvarenja može se smatrati povijesnim. Rođen u Škoti (1835.g.), silom prilika odlazi s obitelji u Sjedinjene Američke Države još 1848. godine i tamo ubrzo počinje njegova vrlo uspješna poslovna karijera. Krasile su ga besprijekorne organizacijske i financijske vještine kao i ustrajnost i inovativnost te je, uz pomoć nekoliko manjih proizvođača i rudnika, s vremenom stvorio najveće tržište željeza i čelika na svijetu. Godine 1901. Carnegie prodao svoje poslovno carstvo za tada nevjerovatnih 500 milijuna dolara što ga je učinilo jednim od najbogatijih ljudi na svijetu. Bogatstvom je stvorio i ugled te se povezao s najeminentnijim ljudima političkog, financijskog i intelektualnog svijeta, ne samo u Sjedinjenim Američkim Državama nego i u svijetu.

Još 1885. godine počeo je financijski podupirati izgradnju brojnih knjižnica. Za života je, smatra se, omogućio izgradnju i otvaranje više od 2800 knjižnica širom SAD-a. Kako bi bio

³³ http://www.philanthropyroundtable.org/almanac/hall_of_fame/benjamin_franklin 25.5.2015

siguran u uspjeh svojih donacija, uvijek se pobrinuo da lokalna vlast osigura nabavku knjiga i organizira potrebne kadrove, prije nego što je u potpunosti ustupio sredstva. Osim knjižnica, pokrenuo je rad brojnih humanitarnih institucija u svoje ime. Godine 1900. osnovao je *Carnegie Technical School*, koja je kasnije postala *Carnegie Institute*, a danas je poznata kao *Carnegie-Mellon University*, jedno od vodećih istraživačkih sveučilišta u svijetu. Godine 1904. organizirao je *Carnegie Hero Found Commission*, organizaciju prepoznavanja i nagrađivanja pojedinaca koji su nesebično riskirali život radi pomoći drugima. Brojne institucije i organizacije nose njegovo ime jer je pokretao i sudjelovao u raznim humanitarnim inicijativama diljem svijeta. Jedna od najpoznatijih institucija koja nosi njegovo ime zasigurno je *Carnegie Hall*, koncertna dvorana u New Yorku. Izvorno dvorana nije trebala biti nazvana po njemu, unatoč činjenici da je donirao značajna sredstva za njezinu izgradnju, ali kada su europske ugledne личности odbile nazočiti njezinom otvorenju 1893. godine, veliki je dobrotvor popustio i građevina je preimenovana njemu u čast.

Nažalost Andrew Carnegie nije uvijek bio u potpunosti uspješan u svojim humanitarnim namjerama. Velik dio svoga života, bogatstva i utjecaja posvetio je promicanju mira i mirnom rješavanju međunarodnih sukoba. U svrhu tome osnovao je vlastitu zakladu za mir (*Carnegie Endowment for International Peace*) i vijeće za moralne međunarodne odnose (*Carnegie Council for Ethics in International Affairs*), međutim, početak Prvog svjetskog rata uništio je njegove nade za svjetski mir te ga natjerao da se povuče iz javnoga života.

Donekle podijeljenim uspjehom smatrao je osnivanje *Carnegie* korporacije, koja je bila i ostala među prvim i najvećim donatorskim zakladama na svijetu. Ona je, između ostalog, pomagala ured za američka ekonomska istraživanja i mnoge druge humanitarne inicijative, ali ju je Carnegie osobno smatrao neuspjehom jer mu nije omogućila ispunjenje davno obećanog cilja da donira čitavo bogatstvo i umre kao siromah. Do smrti 1919. godine vjeruje se da je vrijednost njegovih donacija prešla iznos od 350 milijuna dolara.

Carnegieovo filantropsko naslijeđe nije ostalo samo u njegovim institucijama i organizacijama nego i u javnim djelima koja je pisao za razne časopise. U mnogima je iznio mišljenje o ekonomskim, političkim i filozofskim pitanjima, ali najutjecajnija djela ostala su ona koja su se bavila filantropskim pitanjima. Za njega je filantropija bila ključan element pri

rješavanju javnih problema, smanjenju razlika između bogatih i siromašnih te za doprinos općem boljitku društva. Unatoč tome, vjerovao je da nije dovoljno samo donirati novac. Smatrao je da se time loša društvena situacija ponekad mogla dodatno pogoršati jer je postojala opasnost doniranja sredstava onima koji sami sebi ne žele pomoći. Zbog toga je smatrao da prava filantropija treba pomagati sveučilišta, knjižnice, bolnice i smislene projekte koji će jačati i pomagati potrebitima da postanu samostalniji i produktivniji sami za sebe, a samim time i za društvo u cjelini.³⁴

John D. Rockefeller još je jedan od velikih svjetskih filantropa, koji je svoje bogatstvo izgradio na rastućem naftnom tržištu u drugoj polovici XIX. stoljeća. Bio je rođeni poduzetnik snažnog moralnog osjećaja i intenzivnih vjerskih uvjerenja. Do 40. godine života stvorio je veliko bogatstvo radom u naftnoj industriji. U počecima svoga filantropskoga djelovanja Rockefeller je financirao uglavnom projekte po vlastitoj volji bez detaljne organizacije. Bio je najveći donator baptističke crkve u Sjevernoj Americi, a pokazao je i velik interes za pomaganjem visokog obrazovanja Afroamerikanaca, posebno žena. Godine 1890. odlučuje bolje organizirati svoj dobrotvorni rad te u tome primjenjuje poslovna znanja kako bi pospješio vlastito filantropsko djelovanje. Smatrao je da filantropija mora imati cilj, a taj je cilj pokušaj rješavanja problema u njihovom ishodištu. Visoko obrazovanje bilo je prvo područje kojemu je posvetio svoje humanitarno djelovanje. Želio je stvoriti prepoznatljivo i kvalitetno baptističko sveučilište te je uz pomoć Williama Rainay Harpera osnovao sveučilište u Chicagu. To je sveučilište s vremenom, zahvaljujući njegovoj podršci, postalo jedna od vodećih institucija visokog obrazovanja u svijetu. Kasnije je priznao kako mu je upravo to bila najbolja investicija koju je ikad ostvario.

Na preporuku svojega najvjernijeg filantropskog savjetnika Fredericka T. Gatesa počeo je ulagati u medicinska istraživanja. Tako je 1901. godine nastao medicinski istraživački institut (*Rockefeller Medical Research Institute*) u New Yorku, po uzoru na Pasteurov Institut u Parizu i Kochov Institut u Njemačkoj. Bio je to prvi biomedicinski institut u Sjedinjenim Američkim Državama te je ubrzo postao uspješan kao i njegovi europski uzori. U razdoblju od 10 godina na njemu je stvoreno cjepivo protiv cerebrospiralnog meningitisa. Danas je to vodeći centar za

³⁴ http://www.philanthropyroundtable.org/almanac/hall_of_fame/andrew_carnegie 25.5.2015.

biomedicinska istraživanja u svijetu, a u njemu su radili brojni nobelovci čiji je rad velikodušno prepoznavan i nagrađivan.

Kao i mnoge druge industrijalce njegova vremena, Rockefellera je užasavalo siromaštvo koje je vladalo američkim jugom i zato je 1902. godine osnovao *General Education Board*. Bio je to odbor za opće obrazovanje čiji je cilj bio potaknuti ruralni razvoj, modernizirati poljoprivrednu proizvodnju i poboljšati javno zdravstvo. Odbor je omogućio otvaranje stotina javnih škola, promicao je visoko obrazovanje, kako među bijelcima, tako i među afroameričkom populacijom. Borba za poboljšanje javnog zdravstva rezultirala je raznim akcijama i kampanjama protiv bolesti kao što su malarija, trakavica, tifus, tuberkuloza i mnoge druge. Zbog toga je Rockefeller pomogao osnivanje međunarodne zdravstvene komisije (*International Health Commission*), a uložio je i preko 25 milijuna dolara u uvođenje zdravstvenih programa u škole i sveučilišta širom svijeta. Također je pomogao osnivanje medicinskog vijeća u Kini (*China Medical Board*) koje je potaknulo i upoznavanje te dalekoistočne zemlje s modernom medicinskom praksom. Godine je 1905. Rockefeller osnovao fondaciju koja nije bila prva fondacija te vrste u svijetu, ali je ubrzo postala najveća zaklada s ciljem promicanja blagostanja čovječanstva u svijetu. Fondacija je sudjelovala i još uvijek sudjeluje u brojnim humanitarnim akcijama diljem svijeta i koliko god impresivno nasljedstvo ona predstavljala, još uvijek se ne može sa sigurnošću tvrditi je li ostvarila dostignuća svoga osnivača.

Procjenjuje se da je John D. Rockefeller donirao preko 540 milijuna dolara prije smrti 1937. u 97. Godini života. Tim je sredstvima stvorio neke od najvećih svjetskih istraživačkih sveučilišta, pomogao izvući stanovništvo američkog juga iz siromaštva, obrazovao mnoge mlade, pokrenuo medicinska istraživanja u Sjedinjenim Američkim Državama te značajno poboljšao zdravstvenu sliku svijeta.³⁵

Još je mnogo povijesnih, ali i aktualnih ličnosti koje zavrjeđuju biti spomenute u ovom radu zbog svoga iznimnog humanitarnog rada u različitim područjima javnog i društvenog života.

³⁵ http://www.philanthropyroundtable.org/almanac/hall_of_fame/john_d._rockefeller sr 25.5.2015.

Kada je, na primjer, o religijskom filantropskom djelovanju riječ, nemoguće je izostaviti **Majku Tereziju**, koja je čitav svoj život podredila brizi i pomaganju najsiromašnijim članovima društva. Unatoč činjenici da nije posjedovala vlastito bogatstvo koje bi mogla usmjeriti na dobrotvorne akcije, ona je svojim radom, voljom i suosjećanjem pomogla mnogima kojima su stvarna i iskrena ljubav i dobrota bile najpotrebnije.

Uz Majku Tereziju još se nekoliko religioznih osoba istaknulo filantropskom aktivnošću kroz povijest. Jedna od njih je **Katharine Drexel**, rođena u jednoj od najbogatijih obitelji XIX. stoljeća, koja je nakon smrti svojih roditelja i nasljeđivanja velikog bogatstva odlučila postati časna sestra te se baviti humanitarnim radom. Pomagala je pri osnivanju mnogih katoličkih škola za indijansku i afroameričku djecu, a istaknuta osobina tih je škola bila činjenica da su se u nj mogli upisati svi bez obzira na vjersku opredijeljenost. Papa ju je Ivan Pavao II. 2000. godine proglasio sveticom upravo zbog njezinoga dobrotvornog djelovanja.³⁶

John M. Templeton još jedan je velik filantrop koji je svoj rad usmjerio na religijsko djelovanje. Templeton je 1972. godine pokrenuo inicijativu nagrade za napredak u religiji (*Templeton Prize for Progress in Religion*), smatrajući da Nobelove nagrade zanemaruju metafizičke vrijednosti i ulogu religije u općem napretku. Uključio je sve velike religije u projekt „kako se nijedno Božje dijete ne bi osjećalo isključeno“. Prvu takvu nagradu dobila je upravo Majka Terezija, a među ostalim dobitnicima našli su se Cicely Saunders, Billy Graham i Dalai Lama.³⁷

Filantropiju u području umjetnosti i kulture zasigurno je obilježio **Andrew Mellon**. On je s jedne strane bio istinski ljubitelj umjetnosti, dok ga se s druge strane može smatrati umjetnikom u filantropiji. Najzaslužniji je za izgradnju i stvaranje Nacionalne galerije umjetnosti (*National Gallery of Art*) u Washingtonu kao i mnogih drugih muzeja. Kao kolekcionar sam je skupio, a potom i donirao brojna umjetnička djela koja su nakon otvaranja galerije izložena za javnost.³⁸ Osim Mellona, važno je spomenuti i **Johna Piermonta Morgana**³⁹ te **Jeana Paula Gettyja**⁴⁰,

³⁶ http://www.philanthropyroundtable.org/almanac/hall_of_fame/st._katharine_drexel 25.5.2015

³⁷ http://www.philanthropyroundtable.org/almanac/hall_of_fame/john_m._templeton 25.5.2015.

³⁸ http://www.philanthropyroundtable.org/almanac/hall_of_fame/andrew_mellon 25.5.2015.

³⁹ http://www.philanthropyroundtable.org/almanac/hall_of_fame/john_pierpont_morgan 25.5.2015.

⁴⁰ http://www.philanthropyroundtable.org/almanac/hall_of_fame/j._paul_getty 25.5.2015.

dva filantropa koji su, kroz razne inicijative i akcije donacijama vlastitih umjetničkih zbirki i financijskih sredstava, omogućili stvaranje nekoliko najpoznatijih svjetskih muzeja. Među njima svakako je neizostavan *Getty* muzej, poznat i kao *Getty Villa* u Malibuu te Prirodoslovni muzej i *Metropolitan* muzej u New Yorku.

Na području Republike Hrvatske najpoznatiji filantrop u povijesti zasigurno je zagrebački biskup **Maksimilijan Vrhovac**, rođen 1752. godine u Karlovcu. On je ujedno i jedna od glavnih ličnosti hrvatskog javnog života na prijelazu iz XVIII. u XIX. stoljeće. Za života je svojim znanjem i utjecajem znatno pridonio promociji Hrvatske, hrvatskog jezika i književnosti, a pamti ga se i kao velikog dobrotvora i borca za ujedinjenje hrvatskih zemalja. Godine je 1794. u Zagrebu utemeljio tiskaru, a većina djela koja su iz nje izašla, bila su na hrvatskom jeziku. Poticao je skupljanje literarnog kulturnog blaga među svećenicima te je i sam skupio značajnu knjižnicu kojom je obogatio biskupski arhiv. Zalagao se za to da sva djela budu dostupna javnosti. Iste godine kada je otvorena tiskara, otvoren je i park Maksimir, u to vrijeme prvi javni park u jugoistočnom dijelu Europe, koji je po biskupu dobio ime. Vrhovac je također osigurao sredstva za omogućavanje otvaranja prve javne bolnice u Zagrebu te je pokrenuo gradnju autoceste od Karlovca do Rijeke kako bi se što bolje povezale Panonska Hrvatska i Dalmacija. U posljednjim godinama života ostvario je još nekoliko humanitarnih uspjeha među kojima je vrlo značajna izgradnja i otvaranje sirotišta za nezbrinutu djecu u Zagrebu. Taj istaknuti domoljub, političar, i kulturni mecena umro je 1827. godine u Zagrebu gdje je i pokopan u pravoslavnoj crkvi.⁴¹

Individualna filantropska djelovanja kroz povijest bila su vrlo snažna, ali i danas postoje dobrotvori koji svojim akcijama i donacijama čine humanitarna djela te doprinose rješavanju problema kao i progresivnom razvoju društva. Nemoguće je nabrojati sve dobrotvore koji su dio života ili čitav svoj život posvetili smanjivanju siromaštva u svijetu. Mnogi zaslužuju biti spomenuti.

⁴¹ <http://www.zg-nadbiskupija.hr/default.aspx?id=6979> 26.5.2015

Možda najpoznatiji filantropski bračni par na svijetu trenutno su **Melinda i Bill Gates**. Osnivač *Microsoft* i njegova supruga već gotovo dva desetljeća rade na inicijativama borbi protiv raznih bolesti i siromaštva kako u Sjedinjenim Američkim Državama, tako i u drugim krajevima svijeta. Procjenjuje se da su kroz svoja filantropska djela i zakladu, koju su u svoje ime osnovali 2000. godine, do sad donirali preko 30 milijardi dolara, odnosno više od trećine svojega ukupnog bogatstva. Bill Gates također je u suradnji s milijarderom Warrenom Buffettom 2009. godine pokrenuo „The Giving Pledge“ - Zakletvu o darivanju. To je inicijativa poticanja najbogatijih pojedinaca i obitelji današnjice da za vrijeme svoga života ili oporučno nakon smrti kroz donacije daju više od polovice svoga bogatstva u dobrotvorne svrhe. Na taj se način društvo želi osvijestiti i potaknuti na rješavanje gorućih svjetskih problema. Zakletva je moralna obveza i svatko tko ju potpiše, dobrovoljno pristaje na sudjelovanje u humanitarnim akcijama i inicijativama po vlastitom izboru. Do siječnja ove godine (2015.) 128 trenutnih ili bivših milijardera potpisalo je zakletvu. Među njima su Michael Bloomberg, bivši gradonačelnik New Yorka, političar i poduzetnik; Sir Richard Branson, engleski poduzetnik i investitor, osnivač *Virgin* grupe; George Lucas, američki redatelj, scenarist i producent, autor *Star Wars* filmske franšize; Elon Musk, kanadski poduzetnik, inženjer i inovator, idejni začetnik *Tesla Motors* tvrtke, direktor *SolarCity*-a i *SpaceX*-a, projekata za energetske učinkovitost i istraživanje svemira te suosnivač *PayPal* korporacije; David Rockefeller, američki bankar, ujedno i unuk poznatog američkog poduzetnika i filantropa Johna D. Rockefellera; Vincent Tan, malezijski poduzetnik i investitor; *CEO Berjaya* grupa; Mark Zuckerberg, američki kompjuterski programer i internetski poduzetnik, najpoznatiji kao suosnivač društvene mreže *Facebook*.⁴²

⁴² Više o Zakletvi o darivanju na: givingpledge.org 26.5.2015.

2.2. ORGANIZIRANA FILANTROPIJA

Kao što bogati pojedinci imaju potrebu „vratiti“ društvu dio svoga bogatstva te se odlučuju donirati određena sredstva u dobrotvorne svrhe, tako i ostali, koji nisu u mogućnosti izdvajati mnogo iz vlastitoga džepa, mogu učiniti slične poteze za opću dobrobit zajednice. Upravo iz tih razloga nastaju filantropske organizacije i inicijative u koje se može uključiti svatko tko ima želju i potrebu na određen način pomoći onima kojima je pomoć uistinu potrebna.

U svome izvornom smislu filantropija nema nužnu povezanost s novcem. Međutim, ako se u obzir uzme filantropski čin temeljen na novcu, na njega se treba gledati kao i na svako drugo humano djelo koje uključuje financijsku stranu. Generalno, filantropija podrazumijeva doniranje odgovarajuće donacije potrebitom pojedincu ili skupini ljudi u prikladno vrijeme i na prihvatljiv način.

Maimonides (Majmonid), židovski liječnik i filozof, koji je živio u 12. stoljeću, u jednom od svojih djela kaže da postoji osam razina "davanja." Najviša je razina ona u kojoj se pomaže drugome da dođe u stanje kojim će sam sebe uzdržavati. Sljedeća je razina ona u kojoj donator ne zna odredište svoje donacije, bez obzira bila ona financijska ili u kakvom drugom obliku, a primatelj ne zna izvor dolaznih sredstava. Potom slijedi razina u kojoj donator zna tko je primatelj njegove donacije, ali primatelj nije svjestan izvora pomoći. Sljedeća je razina donacija pri kojoj su i donator i primatelj svjesni svojih uloga te donacija koja se izravno prenosi iz ruku donatora u ruke primatelja. Time se dolazi do razine kada donator daje sredstva samo ako se to od njega zatraži, a posljednja je razina ona u kojoj je donacija izvršena mrzovoljno, odnosno nevoljko.⁴³

Filantropske organizacije datiraju još iz antičkoga doba, a prvi je zakon kojim se definirala humanitarna organizacija *Statut dobrotvorne koristi* ili Elizabethin Statut. Taj je statut izglasao engleski parlament 1601. godine.⁴⁴ Organizacije su takvim zakonom za svoj rad bile oslobođene plaćanja poreza jer su su svojim djelovanjem pružale uslugu i radile za dobrobit društva te su iz istih razloga bile pod protektoratom crkve ili države.

⁴³ <http://www.alliancemagazine.org/feature/light-and-shadow-in-organized-philanthropy/> 28.5.2015

⁴⁴ <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200506/cmbills/083/en/06083x--.htm> 28.5.2015.

Prva takva humanitarna organizacija ustanovljena prema novom zakonu bila je *Foundling Hospital*, koju je 1741. godine u Londonu otvorio Thomas Coram, poznati engleski filantrop i jedan od začetnika moderne organizirane filantropske djelatnosti. Naime, nakon povratka iz Amerike, gdje je radio kao graditelj brodova te stekao veliko bogatstvo, Coram je "šećući" ulicama Londona svakodnevno viđao velik broj djece koja nisu imala dom te je odlučio osnovati ustanovu za njihovo zbrinjavanje. Kako je prihvatilište trebalo stalan izvor prihoda za uzdržavanje i obrazovanje mladih, tamo su se često počela održavati javna okupljanja, humanitarni koncerti i ceremonije koje su uvijek bile pod pokroviteljstvom imućnih članova zajednice. Ubrzo je *Foundling Hospital* postao centar društvenih događanja, a ujedno i humanitarna organizacija dobrotvornog karaktera.⁴⁵ Takav je filantropski projekt bio iznimno utjecajan na daljnji razvoj sličnih organizacija. Coramovo dostignuće koje je postigao s *Foundling Hospital* bilo je uzor i poticaj nastanku brojnih ustanova humanitarnog karaktera do kraja stoljeća.⁴⁶

Kada se govori o organiziranoj filantropiji, nužno je naglasiti da se razlikuju tri vrste donacija: milostinja, pokroviteljstvo i filantropija sustavnih promjena. Milostinja se gotovo u potpunosti izbjegava jer se može smatrati ponižavajućom za primatelja, dok se pokroviteljstva izvršavaju samo do određenih mjera i u određenim okolnostima (npr. školarine za obrazovanje mladih lošijeg imovinskog stanja). Filantropija sustavnih promjena gotovo je u potpunosti preuzela primat organiziranog doniranja i djelovanja te je puno razloga zašto je istisnula davanje milostinja. U vremenu kada je bitno da donirana sredstva zaista dođu do onih kojima su i namijenjena, filantropija sustavnih promjena omogućila je transparentno djelovanje i smanjivanje uzaludnog trošenja novca.

Glavna je osobina humanitarnih organizacija neprofitnost, tj. svrha njihovog postojanja nije stvaranje financijske vrijednosti za vlasnike ili dioničare, nego promicanje i pomaganje filantropskih ciljeva. Zato je većina oblikovana u skladu s vlastitim određenim ciljem, a on može biti dobrotvorne, religijske, znanstvene ili edukacijske prirode; može se zalagati za prava životinja, za očuvanje okoliša; može podupirati razne športske i kulturne događaje itd. Najčešći su oblici humanitarnih organizacija zaklade i volonterske gradske udruge koje nastaju na ideji

⁴⁵ http://www.londonlives.org/static/AssociationalCharities.jsp#fnr1_4 28.5.2015.

⁴⁶ <http://www.victorianweb.org/history/orphanages/coram1.html> 28.5.2015.

filantropske pomoći ljudima u nevolji, siromašnima, starima, bolesnima, žrtvama nasilja i brojnim drugim ciljanim skupinama društva.

2.2.1. ZAKLADE

Prema definiciji, zaklade ili fondacije, odnosno zadužbine, nezavisne su i neprofitne organizacije ili humanitarni fondovi osnovani s ciljem stvaranja i prikupljanja sredstava kojima bi se omogućilo rješavanje određenog društvenog problema.⁴⁷ Mogu biti privatne, ali i javne donatorske humanitarne udruge. Privatnim zakladama sredstva osiguravaju imućni pojedinci, obitelji ili poduzeća, dok se javne zaklade financiraju iz raznih izvora. To su organizacije koje imaju vlastita upravljačka tijela te prikupljena sredstva distribuiraju ovisno o svrsi njihova prikupljanja, odnosno svrsi poslovanja same zaklade.

2.2.2. POVIJEST ZAKLADA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Kroz povijest su u Republici Hrvatskoj postojali razni oblici zaklada i zakladnih aktivnosti. Najranije zaklade potječu iz XV. i XVI. stoljeća koje su bile isključivo crkvene zaklade te su služile za stipendiranje učenika. Osim crkvenih zaklada najbrojnije su bile privatne i obiteljske zaklade za pomoć članovima obitelji, ali postojale su i one privatne zaklade koje su, osim rodbini, pomagale i ostalim pojedincima u društvu koji su ispunjavali uvjete. Odras tadašnjeg mentaliteta očituje se i u tome što su sve zaklade nosile imena svojih osnivača. Jedan je od takvih primjera obiteljska stipendijska zaklada *Guide* viteza Pongratza iz 1885. godine ustanovljena samo za članove obitelji.⁴⁸ Ponekad su zaklade osnivane povodom značajnih događaja u imućnim obiteljima, ali i povodom značajnih događaja vezanih za čitavo društvo. Takav je primjer je zaklada koju je osnovao Adolf Krausz, industrijalac iz Osijeka, 1895. godine, povodom rođendana cara Franje Josipa. Bila je to zaklada za pomoć židovskim trgovcima i

⁴⁷ <http://grantspace.org/tools/knowledge-base/Funding-Resources/Foundations/what-is-a-foundation> 29.5.2015.

⁴⁸ Ernest , Zbirka zakladnica i historijskih zaklada koje stoje pod upravom Kr. Hrv-slav-dalm. Zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu i nekih drugih zaklada, Zagreb 1913. str. 392-355

obrtnicima u Osijeku.⁴⁹ U vrijeme ratova, a posebno u Prvom Svjetskom ratu, osnivane su memorijalne zaklade u znak sjećanja na određene značajne osobe.

U XIX. stoljeću mnoge su zaklade osnivane u kulturne i prosvjetne svrhe i njima se uzdržavalo škole te pomagalo učiteljima, podupirali su se siromašni i nagrađivali uspješni učenici. Također nisu bile strane niti zaklade osnovane u dobrotvorne svrhe, zaklade za poticanje gospodarske aktivnosti, mirovinske zaklade, zaklade građana osnovane u komunalne svrhe te slične zaklade koje su doprinosile razvoju zdravstva i društva općenito. Radom zaklada ostvarilo se otvaranje bolnica, domova, sirotišta; financirala se umjetnost, a najvažnije od svega, građanima je bilo omogućeno sudjelovanje u rješavanju aktualnih problema njihove zajednice.

Početkom 20. stoljeća u Hrvatskoj je bilo registrirano otprilike 220 zaklada. U Zagrebu 1913. godine djeluje 241 stipendijska zaklada.⁵⁰ Do 1930. godine njihov rad nije reguliran posebnim zakonom, ali je tada donesen zakon o zadužbinama koji je pravno regulirao status zaklada. Njihov je rad djelovao neometano sve do 1945. godine kada je rastuća socijalistička vlast nacionalizirala, izvlastila i zatvorila mnoge takve organizacije. Smatralo se da je država preuzela zakladničke aktivnosti, ali ih je ponekad koristila na nemoralan, manipulatorski način. Javnost se ohrabivala da kroz radne akcije za izgradnju infrastrukture, individualne i organizacijske priloge sudjeluje u rješavanju društvenih problema, ali je česta bila situacija nemogućnosti odbijanja sudjelovanja u takvim akcijama. Nije postojao zakon koji bi zabranjivao postojanje zaklada u vrijeme socijalizma, međutim, u praksi je bilo teško prikupiti sva potrebna odobrenja od države za uspostavljanje zaklade. Može se reći da je u osamdesetim godinama XX. stoljeća zakladništvo u svijetu doživjelo novi procvat i zaklade su dobile na važnosti. Samim time oživjele su i zaklade u tranzicijskim zemljama među koje se ubraja i Hrvatska. Postojala su razna udruženja koja su se usredotočivala na pitanja jednakosti spolova, zaštite okoliša i dr. Nakon promjene vlasti neke od tih su skupina registrirane kao nevladine udruge.⁵¹

⁴⁹ Hrvatski Državni Arhiv, Nezavisna Država Hrvatska, Ministarstvo državne riznice, serija zaklada, kut VII, zakladnica

⁵⁰ <http://www.unizg.hr/suradnja/alumni-i-zaklada-sveucilista/zaklada-sveucilista-u-zagrebu/o-zakladi/filantropija-i-zakladnistvo-u-republici-hrvatskoj/> 1.6.2015.

⁵¹ [http://www.zadobrobit.hr/sites/default/files/dokumentacija/filantrop%20-%20cro\(1\).pdf](http://www.zadobrobit.hr/sites/default/files/dokumentacija/filantrop%20-%20cro(1).pdf) 1.6.2015.

2.2.3. ZAKONSKA REGULATIVA

Klasifikacija zaklada koju vrši europski zakladni centar izvodi se s obzirom na glavni izvor financiranja organizacije i sukladno s time one mogu biti:

- Nezavisne zaklade
- Korporativne zaklade
- Zaklade podupirane od strane države
- Zaklade lokalnih zajednica i druge zaklade koje prikupljaju sredstva⁵²

Pravni okvir koji uređuje status neprofitnih organizacija sa sustavnim odredbama o djelovanju za opće dobro određen je zakonom o zakladama i fondacijama. U njemu je propisano da zaklade i fondacije mogu (ali ne moraju) djelovati ka općem dobru. Definirajući pojam zaklade i fondacije Zakon, među ostalim, propisuje:

- Zaklada je imovina namijenjena da samostalno, odnosno prihodima što ih stječe, trajno služi ostvarivanju neke općekorisne ili dobrotvorne svrhe.
- Fondacija je imovina namijenjena da u određenom vremenskom razdoblju služi ostvarivanju neke općekorisne ili dobrotvorne svrhe.

Općekorisnost (djelovanje za opće dobro), kako je vidi Zakon o zakladama i fondacijama, ne znači nužno djelovanje u korist čitave zajednice, već se općekorisnim može smatrati i djelovanje u korist ciljane skupine. Takvim određenjem u krug općekorisnih ulazi širok spektar zaklada, od javnih pa sve do privatnih (obiteljskih). Općekorisna svrha zaklade ili fondacije mora biti utvrđena aktom o osnivanju. O tome hoće li svrha koju je zakladi ili fondaciji namijenio osnivač biti smatrana općekorisnom, odlučuje registracijsko tijelo na temelju prethodno citiranih odredbi kojima je utvrđen pojam i sadržaj općekorisnosti svrhe zaklade i fondacije.

Imovina zaklade kao i njezini prihodi uživaju posebne porezne olakšice. Posebnim zakonima uređuju se pitanja o vrsti i visini poreznih olakšica i povlastica za utemeljitelje,

⁵² http://www.efc.be/programmes_services/resources/Documents/EFC_Statutes_English_2013.pdf 1.6.2015.

darovatelje i korisnike zaklada. Posebnim zakonima mogu se odrediti i obvezatni doprinosi određenim zakladama iz prihoda igara na sreću ili iz dobiti određenih trgovačkih društava u državnom vlasništvu.

Zakon definira zakladu kao imovinu namijenjenu služenju ostvarivanja određene općekorisne ili dobrotvorne svrhe. Dobrotvorna se svrha odnosi na potporu osobama kojima je potrebna pomoć. Općekorisna se svrha odnosi na unaprjeđenje kulturne, prosvjetne, znanstvene, duhovne, ćudoredne, športske, zdravstvene, ekološke i bilo koje druge društvene djelatnosti općenito. Zakon razlikuje zaklade i fondacije. Fondacije su organizacije slične zakladama s ključnom razlikom; ograničenjem u postojanju na 5 godina.⁵³

2.2.4. OSNIVANJE ZAKLADE

Od ideje do uspostavljanja same zaklade spremne za rad potrebno je proći nekoliko koraka. Najprije je potrebno podnijeti akt za registraciju zaklade pri Ministarstvu pravosuđa. Taj akt može podnijeti domaća ili strana, pravna ili fizička osoba. Ako zakladu osniva jedna osoba (fizička ili pravna), zaklada se osniva izjavom o osnivanju zaklade koja može biti sačinjena u različitoj formi: kao odluka, oporuka i sl. Međutim, ako zakladu osniva zajednički više osoba, akt o osnivanju zaklade mora biti sačinjen u obliku pisanog ugovora. Ako se zaklada osniva za života zakladnika, potpis na aktu o osnivanju mora biti ovjeren. Ako se zaklada osniva za slučaj smrti zakladnika, izjava o njezinom osnivanju mora biti u obliku izjave posljednje volje (oporuke ili legata). U svakom slučaju, akt o osnivanju zaklade mora biti sastavljen u pisanom obliku i on uključuje:

- Izjavu zakladnika o namjeni određene imovine u korist osnivanja zaklade
- Podatke kojima se točno određuje imovina namijenjena zakladi te procjena njezine vrijednosti, koju izvršava sudski vještak
- Određene općekorisne ili dobrotvorne svrhe.

Nakon predavanja akta Ministarstvu pravosuđa, ono traži odobrenje od strane nadležnoga resornog ministarstva za osnivanje zaklade. Ako je zaklada osnovana za sferu

⁵³ Narodne novine, br. 36/95 i 64/01

financiranja kulturnih programa, traži se odobrenje Ministarstva kulture, ako će se pak rad temeljiti na financiranju športskih programa, traži se odobrenje Ministarstva športa i sl. U roku od 60 dana Ministarstvo izdaje dozvolu za osnivanje zaklade koja pravnu sposobnost stječe upisom u zakladni registar. Kada je dozvola izdana, imenuje se upravitelj zaklade, prikuplja se imovina i predlaže se statut kojeg također mora odobriti Ministarstvo. Tek nakon obavljenih svih navedenih aktivnosti, zaklada može započeti s radom.

Jedan je od dijelova zakona koji se i danas smatra kontroverznim taj da početna imovina zaklade mora biti dovoljna za trajno ispunjavanje zakladne svrhe te je navedena u aktu o osnivanju. U drugim zemljama to nije slučaj i zaklade imaju pravo smanjivanja početne imovine u cilju generiranja većeg prihoda za ostvarivanje zakladnih ciljeva. U Republici Hrvatskoj zbog toga postoji opasnost da zaklade kojima je početna imovina izražena u novcu taj iznos izgube zbog nesigurnosti bankarskog sektora, a samim time ugrožava se i opstanak zaklade.

U Republici Hrvatskoj također mogu djelovati predstavništva stranih zaklada koje imaju sjedište u inozemstvu, ali pod uvjetom da su valjano osnovane i registrirane prema zakonima matične zemlje. Valja još naglasiti da u ovom slučaju vrijedi načelo uzajamnosti koje kaže da strana zaklada može osnovati svoje predstavništvo u Republici Hrvatskoj samo ako hrvatske zaklade u zemlji njezina sjedišta mogu također osnovati svoje predstavništvo. Načelo se uzajamnosti ne primjenjuje na stranu zakladu koja ima sjedište i koja je valjano osnovana i registrirana u zemlji članici Svjetske trgovinske organizacije.⁵⁴

Zaklade su dužne podnijeti godišnje financijsko izvješće Ministarstvu financija, Državnom revizoru i Ministarstvu pravosuđa u svrhu održavanja transparentnosti i vjerodostojnosti njihovog rada.

2.2.5. POREZNI TRETMAN ZAKLADA

Zaklade kao neprofitne organizacije imaju poseban tretman kada je riječ o poreznim povlasticama. Tako one spadaju u posebnu skupinu kada je u pitanju oporezivanje dobiti, plaćanja poreza na dodanu vrijednost, poreza na dohodak te oporezivanje sredstava stečenim prikupljanjem članarina.

⁵⁴ http://www.uzuvrh.hr/userfiles/file/prirucnik_o_pravnom_poreznom_i_carinskom_sustavu.pdf 2.6.2015.

Porezom se na dobit ne oporezuje prihod, već dobit ostvarena u poslovanju, a prema Zakonu o porezu na dobit, neprofitne organizacije nisu njegovi obveznici. Ipak, u situacijama gdje neprofitne organizacije obavljaju gospodarsku djelatnost i njihovo neoporezivanje dovodi do stjecanja neopravdanih povlastica na tržištu, porezna uprava može rješenjem utvrditi da organizacija postane obveznik poreza na dobit za određenu gospodarsku djelatnost. Neprofitne organizacije koje rješenjem Porezne uprave postanu obveznicima poreza na dobit i nadalje nisu obveznici poreza na dobit na razliku između prihoda i rashoda koju ostvare od obavljanja negospodarskih i neprofitnih djelatnosti zbog kojih su i osnovane. Drugim riječima, ako neprofitna organizacija uz gospodarsku djelatnost ima i prihode od članarina, donacija i poklona, za taj dio prihoda i pozitivne razlike između prihoda i rashoda nije obveznik poreza na dobit.

Kada je riječ o porezu na dodanu vrijednost, većina neprofitnih organizacija nije obveznik toga poreza jer se one u pravilu ne bave poduzetničkom djelatnošću. Ipak, neprofitna organizacija postaje obveznik poreza na dodanu vrijednost ako joj vrijednost isporučenih (prodanih) dobara i obavljenih usluga koje nisu oslobođene PDV-a prelazi svotu od 230.000,00 kuna godišnje. Neprofitne organizacije koje su obveznici PDV-a dužne su na sve svoje isporuke prodane kupcima ili date bez naknade, zaračunavati porez na dodanu vrijednost. One imaju pravo s ulaznih računa za kupnju proizvoda i usluga za obavljanje gospodarske djelatnosti odbiti PDV koji su im zaračunali dobavljači i time umanjiti uplatu porezne obveze u državni proračun. S druge strane, neprofitne organizacije koje nisu obveznici PDV-a snose taj porez kao krajnji potrošači. One ne zaračunavaju PDV svojim kupcima pa su za krajnjeg korisnika njihove isporuke u pravilu jeftinije. No te organizacije nemaju ni pravo odbiti pretporez s ulaznih računa za kupljena dobra, odnosno nabavu, već snose zaračunati PDV kao sastavni dio cijene kupljenih artikala ili usluga.

Pokloni i donacije za koje neprofitna organizacija ne pruža nikakvu protuuslugu davateljima tih donacija, nisu oporezivi. Neprofitna organizacija može primati donacije u novcu, stvarima, uslugama i drugim oblicima materijalne imovine koja imaju tržišnu vrijednost, a na primljene donacije ne plaća porez.

Obveznici poreza na dobit mogu u svoje rashode poslovanja, koja im umanjuju osnovicu poreza, uključiti darovanja u naravi ili u novcu dana u kulturne, znanstvene, odgojno-obrazovne,

zdravstvene, humanitarne, športske, vjerske i druge svrhe, udrugama i drugim osobama koje ove djelatnosti obavljaju u skladu s posebnim propisima do visine 2% ukupnog prihoda ostvarenog u prethodnoj kalendarskoj godini. Obveznici porez na dohodak mogu, po osnovi danih darovanja za neprofitne namjene, povećati svoj osobni odbitak (osobni odbitak je neoporezivi dio dohotka) za iznose darovanja, ali najviše do 2% ukupnih primitaka ostvarenih u prethodnoj kalendarskoj godini. Porezna olakšica pri doniranju propisana je ne samo za pravne i fizičke osobe koje obavljaju gospodarsku djelatnost nego i za sve fizičke osobe nezavisno iz kojeg izvora ostvaruju dohodak. Tako npr. osoba koja ostvaruje dohodak samo temeljem radnog odnosa, a tijekom godine daruje za neku od nabrojanih neprofitnih namjena, može podnošenjem godišnje prijave poreza na dohodak ostvariti pravo na povećani osobni odbitak za svotu izdatka darovanja te tako umanjiti poreznu osnovicu. Ako iznos donacije prelazi 2% ukupnog prihoda prethodne godine, potrebno je pribaviti potvrdu nadležnog Ministarstva ovisno o namjeni za koju je dana donacija te tada iznos porezno dopustive donacije postaje praktično neograničen.

Neprofitna je organizacija obveznik poreza na dohodak u širem smislu onda kada fizičkim osobama isplaćuje primitke koji se oporezuju porezom na dohodak po odbitku. Neprofitna je organizacija obveznik plaćanja doprinosa iz i na plaće kada svojim zaposlenicima, s kojima ima zasnovan radni odnos, isplaćuje plaću i druge novčane i nenovčane primitke u poreznom smislu smatrane plaćom iz radnog odnosa.

Novčana sredstva koja je udruga stekla uplatom članarina radi ispunjavanja statutom utvrđenih zadaća, predstavljaju imovinu udruge. Takva članarina nije oporeziva niti jednim porezom. Iznimno, ako udruga za prikupljenu članarinu obavlja određene isporuke dobara, odnosno usluga, tada članarina predstavlja naknadu za te isporuke te podliježe plaćanju PDV-u (ako je neprofitna udruga obveznik PDV-a). Međutim, ovdje postoji iznimka koja je propisana člankom 39. Zakona o PDV-u. U toj se odredbi navodi da su od obračuna PDV-a oslobođene usluge i s njima usko povezane isporuke dobara koje neprofitne pravne osobe čiji su ciljevi političke, sindikalne, vjerske, domoljubne, filozofske, dobrotvorne ili druge općekorisne naravi, obavljaju svojim članovima u njihovom zajedničkom interesu u zamjenu za članarinu utvrđenu u

skladu s pravilima tih osoba, pod uvjetom da to oslobođenje neće narušiti načela tržišnog natjecanja.⁵⁵

2.3. KORPORATIVNA FILANTROPIJA

Jasno je da će u očima javnosti uvijek postojati podijeljenost kada je u pitanju korporativna filantropija. S jedne je strane to jedan od najstarijih oblika humanog i socijalnog obrasca ponašanja koji je urezan, kako u javnu, tako i u korporativnu svijest toliko snažno da ga se ponekad uzima zdravo za gotovo. S druge strane, taj se oblik korporativnog ponašanja ponekad prezire ili čak ignorira jer se u njemu traže, a često i nalaze lažni motivi djelovanja. Nije strano ni postojanje javnog mišljenja da je korporativno doniranje obaveza velikih tvrtki jer je uvriježen stav da su one dužne „vratiti društvu“ dio ostvarenih sredstava.

Ta sporna praksa gospodarskih subjekata oduvijek je izazivala kontroverze jer se namjere donatora nisu mogle nikada sa sigurnošću utvrditi. Koja je razina filantropije koja stvarno doprinosi, a koja možda umanjuje društveni napredak, nikad se ne može točno znati.

Smatra se da je filantropija od strane poslovnih subjekata prakticirana još u XVII. stoljeću⁵⁶ i već tada je privlačila pažnju kako akademskog, tako i poslovnog okruženja toga vremena. Sa sigurnošću se može tvrditi da moderna korporativna filantropija svoje korijene ima u individualnoj filantropskoj aktivnosti, a s obzirom na to da su najznačajniji individualni dobrotvori uglavnom bili bogati *biznismeni* može se reći da su Sjedinjene Američke Države kolijevka moderne korporativne filantropije. Unatoč činjenici da su poslovni *lideri* mogli koristiti korporativne donacije kao instrument očuvanja bogatstva jer su dobrovoljna humanitarna djela ujedno povećavala individualno pravo na privatno vlasništvo. Dvosmislen značaj korporativnih donacija često je dovodio do ranjivosti i nesigurnosti korporativnog subjekta. U samim počecima korporativnog filantropskog djelovanja u SAD-u pitanje legitimnosti i motiviranosti bacalo je dodatnu sjenu na ionako podijeljena mišljenja koja su se doticala velikih industrijskih poduzeća. Iz tog razloga stvarna korporativna doniranja prikrivana su tradicionalnim individualnim sudjelovanjem u humanitarnim djelovanjima. Činjenica da je pred kraj XIX. stoljeća birokratsko odvajanje poduzeća od pojedinca koji ga je osnovao i kontrolirao sredstva bilo stvar

⁵⁵ <http://www.uzuvrh.hr/stranica.aspx?pageID=180> 2.6.2015.

⁵⁶ Smith C., *The New Corporate Philanthropy*, Harvard Business Review 72.3, 1994. str. 105-116.

administracije, samo je olakšavala mogućnost korporativnih doniranja. Zbog toga se pojam društvene odgovornosti ne smije vezati samo uz individualnu svijest i brigu nego i korporativne resurse.⁵⁷

Može se smatrati da se prekretnica poduzetničkog djelovanja dogodila u XIX. stoljeću. U tom razdoblju došlo je do odvajanja korporacija od državnih utjecaja, a time i do njihovog slobodnijeg djelovanja na tržištu. Ranije su poduzeća smatrana umjetno stvorenim poslovnim subjektima i zato su bila iznimno osjetljiva na aktivnu državnu regulativu. Međutim, 20-ih godina XIX. stoljeća moć države nad korporacijama poljuljana je političkim favoriziranjima i korupcijama, što je omogućilo stvaranje prevlasti privatnog poduzetništva nad javnim. To privatno poduzetništvo zahtijevalo je povezivanje pojedinaca u partnerstva koja su do kraja stoljeća postala vrlo bitni subjekti na tržištu i nisu više bila samo obična udruženja poslovnih dionika. Sve su te činjenice mrsile opravdanost korporativnih doniranja, tj. njihovih filantropskih djelovanja. Kako korporacije nisu više bile samo javni subjekti, država je prestala biti jedina odgovorna strana koja je vodila brigu o društvenom napretku. Bila su tu i poduzeća koja su djelovala u određenom javnom okruženju.

Postojalo je još mnogo drugih nejasnoća vezanih uz korporativne donacije i sve je to brinulo tadašnju javnost, ali i teoretičare. Neke su od njih činjenice kako shvatiti korporativna djelovanja koja izlaze izvan samih poslovnih okvira, kako povjerovati u svijest i odgovornost korporacija ako je uvriježeno mišljenje da su dioničari pokretani prvenstveno idejom maksimiziranja profita poduzeća. I na kraju, što se sve može i treba smatrati stvarnim filantropskim činom bez sumnje u skrivene namjere korporativnih djelovanja.

Sve te nejasnoće i pretpostavke išle su u korist tradiciji individualnih doniranja te su zbog toga mnoga korporativna dobrotvorna djelovanja do početka XX. stoljeća ostala prikrivena upravo tim velom. Naime, jednostavnije je bilo preusmjeravanje sredstava namijenjenih humanitarnim ciljevima preko imena pojedinaca koji su ionako bili među poznatim

⁵⁷ Morrell Heald, *The Social Responsibilities of Business: Company and Community, 1900-1960, 1970*; rev. ed., New Brunswick: Transaction Publishers, 1988., str. 19.

individualnim filantropima, a ujedno su bili i vlasnici korporativnih udjela.⁵⁸ Niti jedna teorija o korporativnoj osobnosti nije mogla umiriti strahove javnosti koji su postojali u vezi s velikim korporacijama. Smatralo se da one ne mogu imati osjećaj odgovornosti prema društvu kao što ga imaju individualni poduzetnici te su zbog toga sklonije obmanjivanju i zavaravanju javnosti. Prevladavala je bojazan da zbog manjka moralnog osjećaja i svijesti, korporacije prijetu humanim vrijednostima o kojima je ovisio i na kojima se temeljio društveni život.⁵⁹

Najveći kritičari korporativnog djelovanja bili su crkveni *lideri* koji su smatrali da su se korporacije previše namnožile te da svojim radom utječu na ekonomske i moralne odnose ljudi. Promicali su mišljenje da je uz sve dobro što velika poduzeća donose društvu, nemoguće zanemariti činjenicu da za zlo koje stvaraju nema pravoga krivca. Zato se inzistiralo na kvalitetnom vođenju velikih korporacija od strane pojedinaca na visokim pozicijama i na brigu o interesima cijele zajednice. Državno uplitanje u rad korporacija također se smatralo opravdanim pa čak i poželjnim jer je država bila jedini subjekt koji je mogao spriječiti pretvaranje korporacija u velike, egoistične, predatorske zvijeri na tržištu.⁶⁰

Individualni okvir korporacija u početnim godinama poduzetničkoga kapitalizma očitovao se tako što su one promatrane kao skup pojedinaca, najčešće osnivača i njihovih osobnosti. Takva je prosudba s vremenom komplicirala situacije korporativnog filantropskog djelovanja. Mnoge korporacije, čije je poslovanje bilo moralno dvojbeno, mogle su jednostavno kroz filantropske akcije "vratiti društvu" dio onoga što su mu "uzele." Također se smatralo da korporativni vođe, odnosno poduzetnici, imaju mogućnost iskoristiti svoje bogatstvo kako bi lažno "napumpali" ugled poduzeća, skrenuli pažnju s poslovnih nedjela pa čak i izbjegli potencijalne kazne nadležnih tijela kroz filantropska doniranja.

Vlasnici velikih poduzeća suočavali su se s poteškoćama u održavanju ravnoteže između ugleda filantropa i dobrotvora kao pojedinca i ugleda filantropa kao korporativnog dužnosnika.

⁵⁸ Alan Trachtenberg, *The Incorporation of America: Culture and Society in the Gilded Age*, New York: Hill & Wang, 1992. , str. 6; Morton J. Horwitz, *The Transformation of American Law, 1870-1960: The Crisis of Legal Orthodoxy*, poglavlje 3., New York: Oxford University Press, 1992.

⁵⁹ Roland Marchand, *Creating the Corporate Soul: The Rise of Public Relations and Corporate Imagery in American Big Business*, Berkeley: The University of California Press, 1998. , str. 7-10

⁶⁰ Washington Gladden, *The Relation of Corporations to Public Morals*, *Bibliotheca Sacra* 52, br. 208, October 1895. , str. 612-627

Zbog toga je nastao pojam socijalnog poslovanja, odnosno socijalnog kapitalizma, koji je spajao te dvije sfere filantropskog djelovanja. Naime, u početnim desetljećima XIX. stoljeća odgovornost prema zaposlenicima, briga o njihovom zdravlju, dobrobiti i njihova edukacija spadali su pod uobičajene troškove poslovanja. Na taj se način privlačila nova i zadržavala postojeća radna snaga te se održavala razina produktivnosti. Tvrtke su se ponašale paternalistički prema svojim zaposlenicima te su s vremenom počele i dodatno ulagati u smještaj zaposlenika, osiguravati im kvalitetne škole, bolnice, knjižnice pa čak i religijske ustanove.⁶¹ Određena menadžerska elita nije imala bogatstvo niti velik *renome* među lokalnom zajednicom te je njihov filantropski ugled bio samo onolik koliki je bio dobrotvorni ugled korporacije. S rastom i razvojem poduzeća voditelji su shvatili da bi bilo korisno usustaviti dobrotvorne programe te su u poslovanje uveli posebne odjele koji su vodili brigu o dobrobiti zaposlenih. Ti su programi uskoro pokrivali više nego što je to zakonima bilo propisano te su zaposlenici od njih imali sve veće koristi. Bio je to ujedno i jedan od načina zaštite poduzeća od vladinih intervencija u poslovanje. Zaposlenici su prihvatili takvo paternalističko ponašanje tvrtke posebno jer su žene imale najveću korist od tih programa. Poslodavci su, s druge strane, takvim socijalnim djelovanjima željeli potaknuti produktivnost, smanjiti izostajanje s posla te osujetiti sindikalna organiziranja. Također su njima generirali i pozitivni publicitet tvrtke. Činjenica je da su takvu praksu mogle provoditi samo najveće korporacije s velikim brojem zaposlenika koje su poslovale na određenom geografskom području te su time privlačile i veliku pažnju javnosti. Posebno je to išlo u korist poduzeća ako je fokus pažnje bio na koristima zaposlenika, a ne na promoviranju same tvrtke.

Mnogim poduzetnicima poboljšanje uvjeta rada često nije bio primarni motiv za dobrotvorna djelovanja. Njihovo uvjerenje je bilo da će time prvenstveno pridonijeti poboljšanju poslovanja poduzeća. Donekle su čak smatrali da radnici ne žele raditi za „mekane šefove“ jer bi to ugrožavalo njihovu neovisnost i dostojanstvo.

Brojne su se kontroverze vezale uz poslovanje i filantropsko djelovanje poduzeća u počecima korporativnog kapitalizma. Mnogi su filantropi imali praksu i želju što manje moguće isticati se u javnosti, ali to je ponekad bilo nemoguće zbog velike sumnjičavosti javne zajednice

⁶¹ Peter Dobkin Hall, *Business Giving and Social Investment in the United States, Philanthropic Giving: Studies in Varieties and Goals*, ed. Richard Magat, New York: Oxford University Press, 1989. , str. 223.

u stvarne motive humanitarnog djelovanja. Tako je npr. John D. Rockefeller nakon što je napustio svoje mjesto predsjednika *Standard Oil*, dopustio svome nasljedniku Johnu Archboldu objavljivanje popisa svih značajnih donacija edukacijskim ustanovama u svrhu očvršćivanja ugleda tvrtke u javnosti, iako je to bilo nešto što je oduvijek izbjegavao činiti.⁶²

Neki su korporativni vođe iskoristili model socijalnog djelovanja kako bi povećavali vlastiti ugled među zaposlenicima, ali i korporativni ugled u javnosti. Jedan od njih bio je John Patterson, osnivač *National Cash Register Company*, tvrtke koja se bavila proizvodnjom trgovačkih blagajni. On je svoj model socijalnog programa, koji je proveo u Daytonskoj tvornici, promovirao i među drugim poduzetnicima uvjeravajući ih da se odgovorno poslovanje, briga za zaposlene i okolnu zajednicu i te kako isplati.⁶³

Ubrzo su se uz pomoć različitih socijalnih programa, koji su provedeni u poduzećima, uspostavili kriteriji za određivanje odgovarajućeg okvira korporativne filantropije. Opravdanim poslovnim troškovima smatrana su sva ulaganja koja su izravno koristila poduzeću na određen način, bilo da se ulagalo radi veće dobrobiti zaposlenika ili je namjera drugog opravdanog oblika. Time se omogućilo tvrtkama da se bolje usredotoče i na programe koji nisu bili izravno vezani za samo poduzeće, nego su se ticali i šire zajednice. Zbog brzog rasta korporacija, a time i njihovog dubljeg utjecaja na lokalnu zajednicu, ponekad je bilo teško razlikovati odgovornosti vezane isključivo za interne probleme poduzeća. Iz tog su se razloga na prijelazu stoljeća razvila udruženja koja su koordinirala suradnju korporativnih donatora s lokalnim zajednicama. Najpoznatije od svih bilo je Udruženje mladih kršćana YMCA (*The Young Men's Association*), koje je djelovalo udvarački prema korporacijama kako bi priskrbili sredstva potrebna za rješavanje problema lokalnih zajednica. YMCA je bilo prvo udruženje koje je posredovalo kod poslovnih tvrtki s ciljem prikupljanja sredstava za opće dobro.⁶⁴

Do početka Prvog svjetskog rata filantropska korporativna djelovanja vršena su po principima koji su razvijeni u drugoj polovici XIX. stoljeća. S početkom rata rasla je i nestabilnost korporativnog humanitarnog sektora. Velik djelokrug donacija dodatno je

⁶² Ron Chernow, *Titan: The Life of John D. Rockefeller, Sr.*, New York: Random House, 1998. , str. 448.

⁶³ J.H. Patterson, *Philanthropy from the Standpoint of Business*, Public Opinion 20, br. 25, June 18, 1896.

⁶⁴ Jerome L. Himmelstein, *Looking Good and Doing Good: Corporate Philanthropy and Corporate Power*, Bloomington: Indiana University Press, 1997. , str.16-17.

doprinosio sumnjama koje su se odnosile na porezna razračunavanja i odbitke vezane uz donacije pa je zbog toga i legitimnost mnogih donacija dovedena u pitanje. Upravo ratne godine bile su opravdanje za izrazito raširene i izdašne humanitarne akcije. Nekoliko je razvojnih situacija doprinijelo povećanju korporativnih djelovanja. Sustavno posredovanje i detaljno organiziranje kampanja koje su pokretali članovi Udruga mladih kršćana (YMCA) i njihovi suradnici učinilo je suradnju korporacija s lokalnim zajednicama izrazito uspješnom. Patriotski naboj ratnog vremena potaknuo je angažiranje uspješnih poduzetnika na državne pozicije, što je pojačalo privrženost javnosti prema njima te su bili više cijenjeni i kao poslovni vođe. Služenje zajednici koje se smatralo esencijalnom sastavnicom poslovanja, iako je bilo nejasno pojašnjeno, smanjilo je zabrinutost nekih poduzetnika o opravdanosti doniranja sredstava jer je sada povod i te kako vrijedan.⁶⁵

Američki Crveni Križ bio je prva organizacija kojoj su donirana značajna dobrotvorna korporativna sredstva. On je bio službena pomoćna agencija oružanih snaga u Sjedinjenim Američkim Državama. Samo 1917. godine Crveni je Križ primio više od 18 milijuna dolara vrijednosti donacija koje su donirale 1024 korporacije, a sredstva su podijeljena u više od 200 lokalnih zajednica. Nisu samo korporacije donirale sredstva nego su to činili i radnici putem svojih sindikata. Zbog toga je pokrenuta zajednička inicijativa svih dobrotvornih agencija koja je uvela kvote poticanja poduzeća ka izjednačavanju donacija svojih zaposlenika.⁶⁶

Bilo je situacija kada je unutar samih korporacija dolazilo do nesuglasica jer su brojni dužnosnici zamjerali nadređenima doniranje velikih iznosa bez suglasnosti i odobrenja dioničara. Stoga je Crveni Križ preporučio da se uz čekove za isplatu dividendi dioničarima dostavi i formular kojim bi oni mogli svoja sredstva proslijediti humanitarnim organizacijama. Tako su prikupljena dodatna sredstva iz korporativnih izvora.⁶⁷

⁶⁵ F. Emerson Andrews, *Corporation Giving*, NJ: Transaction Publishers, 1993. , str. 28; Morrell Heald, *The Social Responsibilities of Business: Company and Community, 1900-1960*, 1970. rev. ed., New Brunswick: Transaction Publishers, 1988. , str. 46-52.

⁶⁶ Scott M. Cutlip, *Fund Raising in the Untied States: Its Role in America's Philanthropy*, New Brunswick: Transaction Publishers, 1990. , str. 119; F. Emerson Andrews, *Corporation Giving*, 1952. repr. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 1993., str. 28-31.

⁶⁷ Morrell Heald, *The Social Responsibilities of Business: Company and Community, 1900-1960*, 1970. rev. ed., New Brunswick: Transaction Publishers, 1988. str.50; F. Emerson Andrews, *Corporation Giving*, 1952. repr. New

Po završetku rata i prestankom autorizacija koje su s raznih strana odobravale donacije te opadanjem patriotskoga naboja, sumnje oko korporativnih filantropskih djelovanja ponovno su rasle, iako se može reći da one nikada nisu niti nestale jer je pritisak vršen neprekidno iz različitih izvora. Međutim, dobrotvorni se rad u ratnim godinama i te kako razvijao, a korporativna filantropija poticala. Do 1920. godine većina socijalnih programa koji su bili razvijani u korist ženske radne snage, a ujedno su imali povoljan utjecaj na javno mišljenje, zamijenjeni su financijskim doprinosnim programima, mirovinskim planovima i zdravstvenim osiguranjima za muške radnike – hranitelje. Unatoč činjenici da su ti programi bili iznimno popularni među radnom snagom, oni nisu dovoljno doprinosili općem ugledu poduzeća pa su se korporativni vođe morali okrenuti filantropiji izvan tvrtke kako bi to promijenili.⁶⁸

Budući da su za vrijeme rata neki industrijalci došli na visoke pozicije u državnoj upravi, olakšan je razvoj profesionalnog poslovnog identiteta među poduzetnicima koji su već imali urođenu predanost javnom radu. Pretpostavili su da će upravo ta predanost omogućiti institucionalnu legitimnost tvrtki. Sam je rat naglasio potrebu da se razmotri mogućnost postavljanja uspješnih poslovnih ljudi na visoke pozicije koje su se ticale posebnih industrijskih grana, ali i na pozicije zadužene za brigu o lokalnim zajednicama. Upravitelji više nisu bili samo povjerenici korporacija nego i čitavih institucija s obvezama prema dioničarima, zaposlenicima, klijentima i čitavoj zajednici. Tako je javnost počela percipirati korporacije kao ekonomske institucije koje su uz funkciju stvaranja profita imale i javnu odgovornost.⁶⁹

Naravno da se uspostavljanjem osnovne korporativne odgovornosti za javnost nije točno razjašnjavala i priroda te odgovornosti. Izraz „služenje“ javnosti i dalje je bio dvosmislen i promjenjiv. Mogao je podrazumijevati korist za potrošače kroz moralne operacije poslovanja kao i korist šire zajednice koja se ostvarivala potporom edukacijskih i drugih javnih institucija. Neki su teoretičari smatrali da se 90% društvene koristi korporacije ogleda kroz stvaranje kvalitetnih

Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 1993. str. 29.; Za primjer formulara koji se slao dioničarima objašnjavajući Plan Crvenog Križa za isplatu dividendi vidjeti: Cutlip, *Fund Raising in the United States*, str. 320-321.

⁶⁸ Andrea Tone, *The Business of Benevolence: Industrial Paternalism in Progressive America*, Ithaca: Cornell University Press, 1997. , str. 241.

⁶⁹ Morrell Heald, *The Social Responsibilities of Business: Company and Community, 1900-1960*, 1970. rev. ed., New Brunswick: Transaction Publishers, 1988., str. 61-65; Joseph Weiner, *The Berle-Dodd Dialogue on the Concept of the Corporation*, Columbia Law Review 64 no. 8, December 1964.

proizvoda ili pružanjem kvalitetnih usluga te zapošljavanjem radne snage.⁷⁰ Drugi su pak zahtijevali širenje korporativne odgovornosti izvan usluga za potrošače. Takav su pritisak najčešće vršila konsolidirana društva za socijalnu skrb, proizašla iz sličnih ratnih udruženja te su dominirala američkom dobrotvornom scenom nekoliko desetljeća nakon završetka rata. Udruženja su prikupljala sredstva za agencije socijalne skrbi u lokalnim zajednicama te su ih prosljeđivali potrebitim članovima. Na taj su se način borili protiv favoriziranja i diskriminiranog alociranja resursa u zajednicama. Organizacijski model preuzela su velikim dijelom iz korporativnog okruženja i od korporativnih *lidera* koji su često na sebe preuzimali teret organiziranja humanitarnih kampanja. Bio je to jednostavan, pogodan i pouzdan kanal za usmjeravanje sredstava i ispunjavanje korporativnih odgovornosti prema lokalnoj zajednici. Unatoč obećanjima da će jednokratne godišnje donacije takvim udruženjima osloboditi poduzeća od dodatnih zahtjeva za donacijama, to je rijetko bio slučaj. Unatoč tome, procjenjuje se da je u 20-im godinama XX. stoljeća više od 20% donacija lokalnim zajednicama ostvarivano upravo kroz konsolidirana udruženja za socijalnu skrb, a u industrijskim područjima taj je udio ponekad bio veći i od 40%.⁷¹

Godine 1929. velika je ekonomska kriza pogodila američku i svjetsku industriju, što se odrazilo i na korporativna dobrotvorna djelovanja, ali ne u tolikoj mjeri koliko se moglo očekivati. U prvim kriznim godinama humanitarna su doniranja čak i rasla zbog činjenice da su u godinama prije krize dobrotvorna djelovanja imala tendenciju smanjenja, odnosno usporavanja. Kriza je, međutim, razotkrila određene napetosti u samom srcu korporativne filantropije jer su korporacije i dalje dobrotvorno djelovale i donirale sredstva čak i u situacijama kada su otpuštale radnike ili smanjivale plaće. Nesposobnost poslovnog vodstva i razlike između retoričkog i realnog shvaćanja ekonomske krize naglasili su nepotpunost ranijih teorija društveno odgovornog poslovanja. Bilo je potrebno čitavo desetljeće prije nego što su društvena

⁷⁰ Morrell Heald, *The Social Responsibilities of Business: Company and Community, 1900-1960*, 1970. rev. ed., New Brunswick: Transaction Publishers, 1988., str. 104-105.

⁷¹ Scott M. Cutlip, *Fund Raising in the Untied States: Its Role in America's Philanthropy*, New Brunswick: Transaction Publishers, 1990., str. 323; F. Emerson Andrews, *Corporation Giving*, 1952. repr. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 1993., str. 32-34; Morrell Heald, *The Social Responsibilities of Business: Company and Community, 1900-1960*, 1970. rev. ed., New Brunswick: Transaction Publishers, 1988., str. 122-123.

odgovornost i služenje zajednici vratili povjerenje koje su imali među korporativnim zagovornicima u 20-im godinama XX. stoljeća.⁷²

Nepotpuno definiranje granice između humanitarnih doniranja i poslovnih odbitaka, odnosno služenja zaposlenicima i vlastitih interesa u kriznim je godinama još više dolazilo do izražaja. Često su upravo to bili razlozi sudskih procesa koje su korporacije vodile u prvoj polovici 20-ih godina XX. stoljeća. Zbog pritiska članova socijalnih udruženja kao i poreznog državnog ureda, korporacijama je bilo vrlo teško balansirati dobrotvornim akcijama te upravljati filantropskim djelovanjem. Upravo je to uvjerilo korporativne *lidere* da u suradnji s predstavnicima lokalnih zajednica i njihovih socijalnih udruženja od vlade zatraže definiranje i autoriziranje univerzalnih rješenja. Zbog toga je 1935. godine predsjednik Franklin Delano Roosevelt od kongresa zatražio smišljanje novih poreznih zakona kojima bi se osigurala odgovarajuća regulativna struktura korporativnih dobrotvornih odbitaka. Budući da to nije bilo najbolje vrijeme za provođenje tako delikatnih promjena, vrhovni je sud odbacio predloženi program i proglasio ga neustavnim. Zbog toga je Roosevelt bio primoran promijeniti stranu i poduzeti agresivniji populistički pristup u kojem su poslovne sile smatrane protivnicima reformi. Kongres je čak donio nekoliko antikorporativnih mjera te je u takvoj negativnoj poslovnoj klimi bilo jako teško očekivati pozitivno rješenje za korporacije.⁷³

Međutim, tada na scenu stupaju vođe pokreta socijalnih udruženja, istaknuti reformisti i profesionalci kada je u pitanju rad na boljitku društvenog blagostanja. Mnogi su od njih imali snažne poslovne odnose i dobre veze s državnom administracijom koja je u pred-kriznim godinama i te kako cijenila ovisnost socijalnih udruženja o korporativnim doprinosima. Oni stoga pred kongres i predstavnike Bijele Kuće iznose dokaze o poražavajućem stanju u kojem se nalaze socijalna udruženja pogođena krizom te ističu kako je nedopustivo da sav teret društvenog

⁷² Morrell Heald, *The Social Responsibilities of Business: Company and Community, 1900-1960*, 1970. rev. ed., New Brunswick: Transaction Publishers, 1988., str. 149-151.

⁷³ Peter Dobkin Hall, "Business Giving and Social Investment in the United States," u *Philanthropic Giving: Studies in Varieties and Goals*, ed. Richard Magat, New York: Oxford University Press, 1989., str. 233; Morrell Heald, *The Social Responsibilities of Business: Company and Community, 1900-1960*, 1970. rev. ed., New Brunswick: Transaction Publishers, 1988., str. 326.

blagostanja padne na leđa privatnih inicijativa i dobrotvora te je prijeko potrebno iskoristiti i korporativna sredstva koja se pružaju.⁷⁴

Nakon nekoliko mjeseci pregovora u kolovozu 1935. godine predsjednik F. D. Roosevelt potpisao je zakon kojim se definiraju humanitarni odbici za korporativne subjekte. Bio je to povijesni trenutak u kronikama prikupljanja humanitarnih sredstava i filantropije.

Jedna od prvih koristi koja se očitovala tim zakonom bila je mogućnost statističkog praćenja korporativnih doniranja ili barem onih izdataka koji su prijavljeni sa svrhom poreznog oslobođenja. Unatoč zajedničkoj kampanji socijalnih udruženja i države, korporacije ipak nisu navaljivale kako bi iskoristile mogućnost odbitaka koji su im bili ponuđeni. Tek desetljeće nakon donošenja zakona 1945. godine, korporativne su donacije prešle 1% vrijednosti ukupne godišnje korporativne neto dobiti. Iznosi se humanitarnih donacija jesu s godinama povećavali, ali nisu mogli držati korak s ukupnim ekonomskim rastom. Drugi svjetski rat donio je novi val korporativnih donacija jer su one reagirale pod patriotskim pritiskom i poreznim stopama na višak profita koje su se popele na 90%. Korporativni su humanitarni doprinosi zato povećani s 0,38% neto korporativnog prihoda 1936. godine na 1,45% 1945. godine. Do kraja Drugog svjetskog rata korporacije su godišnje prosječno donirale 266 milijuna dolara u dobrotvorne i edukativne svrhe. Međutim, bilo je i mnogo poduzeća koja se nisu odlučila uključiti u filantropska djelovanja za vrijeme trajanja rata.⁷⁵

Nakon rata ukupni su se iznosi korporativnih davanja i dalje povećavali iz godine u godinu, a sve je to bila posljedica ekonomskog prosperiteta i uspjeha tvrtki, ali i američkoga gospodarstva općenito. Međutim, ekonomski uspjeh nije bio jedini poticaj doniranju. Tvrtke su još iz ranijeg razdoblja imale izgrađenu ideološku privrženost humanitarnom djelovanju. Rat je uvjerio velike poduzetnike kako nacionalna industrija i društveno blagostanje ovise o kultiviranju administrativne, tehnološke i organizacijske sposobnosti radne snage. Sve je to

⁷⁴ Peter Dobkin Hall, *Business Giving and Social Investment in the United States, Philanthropic Giving: Studies in Varieties and Goals*, ed. Richard Magat, New York: Oxford University Press, 1989., str. 233; Scott M. Cutlip, *Fund Raising in the United States: Its Role in America's Philanthropy*, New Brunswick: Transaction Publishers, 1990., str. 326.

⁷⁵ Jerome L. Himmelstein, *Looking Good and Doing Good: Corporate Philanthropy and Corporate Power*, Bloomington: Indiana University Press, 1997., str.14; Za podatke o korporativnim doprinosima u razdoblju 1936.-1948. Pogledati tablicu br.13 u Scott M. Cutlip, *Fund Raising in the United States: Its Role in America's Philanthropy*, New Brunswick: Transaction Publishers, 1990., str. 330.

zahtijevalo veća ulaganja u visoko obrazovanje prema kojem do tada korporacije nisu bile pretjerano darežljive. Tek je oko 15% ukupnih donacija bilo usmjereno ka visoko obrazovnim institucijama i to gotovo u cijelosti stipendijama za vlastite zaposlenike ili poticanje istraživanja koja su se izravno ticala poslovanja određene tvrtke. Cijela situacija dovela je do okupljanja nekoliko korporativnih *lidera*, među kojima su bili Frank Abrams, predsjednik upravnog odbora *Standard Oila* iz New Jerseya, Alfred Sloan iz *General Motorsa* te Irving Olds, bivši predsjednik tvrtke *U.S. Steel*. Oni su pokrenuli kampanju za snažnije poticanje visokog obrazovanja tvrdeći da neostvarivanje njihove ideje predstavlja izravno zanemarivanje menadžerskih povjereničkih obveza prema korporativnim dioničarima. Zato je trebalo zaštititi dugoročne interese korporacija kroz koristi koje se ostvaruju očuvanjem i podupiranjem visoko obrazovnih institucija.⁷⁶

Imperativ promicanja privatnih i volonterskih obrazovnih i socijalnih institucija pomogao je održati ravnotežu između društvene odgovornosti i privatnih dobitaka koje su korporacije ostvarivale kroz donacije. Nisu se mogle oslanjati samo na neizravne koristi koje su se ostvarivale očuvanjem socijalnih uvjeta nego i putem izravnih koristi koje su se stvarale promidžbom i brigom za zaposlenike. Korporativna filantropija predstavljala je instrument smanjivanja državnog utjecaja na život običnih građana te su se uz njezinu pomoć pokušale održati individualne vrijednosti, slobode i ljudsko dostojanstvo.

Nakon završetka rata, u 50-im godinama XX. stoljeća američki se kapitalizam suočavao s prijetnjom širenja međunarodnog komunizma, a korporativna filantropija bila je jedan od načina borbe za vrijeme Hladnoga rata. Predstavljala je težnju da se zaštiti i očuva donatorska samostalnost i uvjeti poslovanja unutar šire zajednice te da se osigura neprekidnost sustava i konkurentnost tržišta.

Uz nesumnjivo snažne argumente i indirektne koristi od korporativnih davanja poslijeratno razdoblje je i dalje bilo nesigurno te nije u potpunosti sklonilo veo nezakonitosti koji je prekrivao korporativnu filantropsku praksu. Upravo iz tog razloga su korporativni vođe osmislili slučaj koji bi riješio goruće pitanje jednom za uvijek. Godine 1950. savezna država

⁷⁶ Scott M. Cutlip, *Fund Raising in the Untied States: Its Role in America's Philanthropy*, New Brunswick: Transaction Publishers, 1990., str. 329; Jerome L. Himmelstein, *Looking Good and Doing Good: Corporate Philanthropy and Corporate Power*, Bloomington: Indiana University Press, 1997., str.20; Morrell Heald, *The Social Responsibilities of Business: Company and Community, 1900-1960*, 1970. rev. ed., New Brunswick: Transaction Publishers, 1988., str. 216.

New Jersey je promijenila zakone dopustivši tvrtkama doprinose obrazovnim institucijama. Međutim i dalje je bilo nejasno odnosi li se zakon i na donacije ostvarene prije samog donošenja zakona. Sljedeće godine skupina dioničara tvrtke A.P.Smith Company donirala je 1500 dolara Sveučilištu Princeton te je slučaj gotovo trenutno završio na sudu. Presuda je donesena 1953. godine te je sud uz odluku u korist dioničara A.P.Smitha stao u obranu korporativnih davanja obrazovnim institucijama ocjenjujući ih neizravno opravdanom koristi. Bio je to ključan događaj koji je čitavo filantropsko djelovanje još više priklonio korporacijama. Zbog toga se pojavila bojazan da će ta odluka obeshrabrili privatni individualni dobrotvorni sektor i ugroziti temelje američke slobode. S druge strane taj je slučaj samo pokazao kako privatni sektor niti nije bio u mogućnosti pratiti filantropske potrebe obrazovnog sektora te je uključivanje korporacija u čitav proces osiguralo i ojačalo društvo koje uostalom i jest ključno za njegov opstanak.⁷⁷

Zagovornici korporativnog humanitarnog djelovanja su pak pozdravili odluku suda te su odmah odlučili uložiti dodatne napore i poboljšati sustavnu podršku neprofitnim organizacijama. Uz sav novonastali okvir i olakšano doniranje korporativnih sredstava širem krugu institucija socijalna udruženja su i dalje ostala najveći primatelji dobrotvornih doprinosa u poslijeratnim desetljećima. Pored socijalnih udruženja mnoge su tvrtke ustanovile vlastite zaklade, pravno samostalne institucije čije je poslovanje bilo oslobođeno plaćanja poreza. One su omogućile stabilniju raspodjelu dobrotvornih resursa, zapošljavanje profesionalnih filantropskih savjetnika i oslobođenje od političkog pritiska koji bi vršili dioničari poduzeća.⁷⁸

Do kraja XX. stoljeća korporativna filantropija nastavila je sazrijevanje razvijajući vlastite filantropske programe neovisne od brojnih vanjskih utjecaja.

⁷⁷ Barry D. Karl, *The Evolution of Corporate Grantmaking in America*, u *The Corporate Contributions Handbook*, ed. James P. Shannon, San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1991., str.31; Jerome L. Himmelstein, *Looking Good and Doing Good: Corporate Philanthropy and Corporate Power*, Bloomington: Indiana University Press, 1997., str.21.

⁷⁸ John Lankford, *Congress and the Foundations in the Twentieth Century*, River Falls, WI: Wisconsin State University, 1964.; Eleanor L. Brilliant, *Private Charity and Public Inquiry: A History of the Filer and Peterson Commissions*, Bloomington: Indiana University Press, 2000.

3. KORPORATIVNA FILANTROPIJA I ZAKLADE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Filantropija i zaklade dio su hrvatske povijesti, a brojni su primjeri korporativnog i organiziranog djelovanja i u novije vrijeme. Korporativna je filantropija postala neizostavan dio poslovanja svjetskih kompanija, a isti trend preuzela su i brojna hrvatska poduzeća. Budući da je razdoblje nakon Domovinskog rata bilo prilično turbulentno na političkoj sceni, poduzeća su veću pažnju pridavala borbi sa složenijim problemima. Tek sredinom 2000-ih godina hrvatski poslovni sektor počinje davati veći značaj društveno odgovornom poslovanju i filantropskim akcijama. Zbog svoga značajnog humanitarnog djelovanja u filantropskim akcijama na području Republike Hrvatske neka poduzeća i zaklade zaslužuju biti spomenute i u ovom radu.

3.1. USPJEŠNIA FILANTROPSKA PODUZEĆA

3.1.1. T-HRVATSKI TELEKOM

T-HT je jedan od vodećih pružatelja telekomunikacijskih usluga u Republici Hrvatskoj. Korporativna društvena odgovornost sastavni je dio poslovanja, a HT sudjelovanjem u brojnim dobrotvornim aktivnostima pokazuje odgovornost prema zajednici u kojoj posluje. Donacijsko djelovanje poduzeća usmjereno je prema projektima čiji su sastavni dio moderne tehnologije, obrazovanje, ali i brojni drugi humanitarni sadržaji. Djelotvornost se projekata osigurava uključivanjem djelatnika poduzeća u sudjelovanje te se nastoji održati njihova dugoročnost. Najznačajniji projekt Hrvatskog telekoma nastao je prije devet godina kroz inicijativu *Zajedno smo jači*.⁷⁹ Projekt je to humane i plemenite naravi kojim se putem natječaja podržavaju različite inicijative i dobrotvorne akcije. Donacijskim natječajem *Zajedno smo jači* T-HT je u dosadašnjih devet godina donirao više od 7,5 milijuna kuna kojima je podržao ostvarenje više od 220 vrijednih projekata na području Republike Hrvatske. Potporu su dobili projekti iz područja obrazovanja djece i mladih, zdravstva, brige o starijima i nemoćnima, ekologije, športa i humanitarnog djelovanja. Ukupni fond donacija 2014. godine iznosio je 495 000 kuna, a one su se dodjeljivale u tri različite kategorije: tehnologija i komunikacije, edukacija i digitalizacija te okoliš i napredak. U svakoj kategoriji nagrađuju se tri najkvalitetnija projekta iznosima u visini

⁷⁹ Više o projektu *Zajedno smo jači* na: <http://www.zajednosmojaci.hr/>

75 000 kuna za najbolji projekt, 55 000 kuna za drugo i 35 000 kuna za treće mjesto. *Zajedno smo jači* predstavlja hvale vrijednu, transparentnu i uspješnu dugoročnu inicijativu koja doprinosi razvoju šire zajednice. Osim inicijative *Zajedno smo jači*, T-HT donacijama podupire i brojne druge dobrotvorne akcije u Hrvatskoj. Višegodišnji je partner UNICEF-a u suradnji s kojim su 2013. godine pokrenuli akciju *Telefončić*. Projekt je to uspostavljanja nove telefonske linije za pomoć roditeljima. S UNICEF-om su također pomogli razviti model rane intervencije u djetinjstvu za djecu s invaliditetom i neuro-razvojnim rizicima. T-HT sudjeluje i u stipendiranju studenata bez odgovarajuće roditeljske skrbi kao i darovitih studenata Fakulteta elektrotehnike i računarstva u Zagrebu koji postižu odlične rezultate tijekom studija te pokazuju širok interes i uključenost u izvannastavne aktivnosti. Osim edukacijskih humanitarnih projekata T-HT je uključen u financiranje brojnih kulturnih i športskih događaja. Sponzorski podržavaju Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Varaždinu, Gradsko dramsko kazalište Gavella u Zagrebu kao i Varaždinski ulični festival *Špancirfest* te filmske festivale širom Hrvatske uključujući ZagrebDox, Pula Film Festival, Starigrad Paklenica Film Festival, Vukovar Film Festival, Film Festival Avantura Zadar i Zagreb Film Festival. Glavni su pokrovitelj Hrvatskog olimpijskog odbora kao i Zaklade *Paraolimpijac* za pomoć vrhunskim športašima s invaliditetom. T-Hrvatski telekom u 2014. je godini donirao preko 4,5 milijuna kuna za različite projekte, a u zadnje dvije godine povećava iznos namijenjen donacijama za prosječno milijun kuna godišnje.⁸⁰

3.1.2. ADRIS GRUPA

Adris Grupa jedna je od vodećih hrvatskih i regionalnih tvrtki koja obuhvaća dvije osnovne poslovne strateške jedinice – duhansku i turističku. Početkom 2014. godine, Adris Grupa postala je vlasnikom najstarije hrvatske osiguravajuće kuće – Croatia osiguranja, čime je postala regionalni *lider* i u tom tržišnom segmentu. Smatra se jednom od najuspješnijih hrvatskih tvrtki, a njezin utjecaj na gospodarski, kulturni i društveno odgovorni razvoj vidljiv je i kroz pokretanje programa zapošljavanja mladih i obrazovanih ljudi – *Budućnost u Adrisu* te djelovanjem *Zaklade Adris*.

⁸⁰ <http://www.t.ht.hr/drustvena-odgovornost/#section-nav> 27.6.2015.

Zaklada Adris najveća je korporativna zaklada u Hrvatskoj, a od osnutka 2007. je godine kroz osam natječajnih ciklusa dodijelila gotovo 30 milijuna kuna raznim dobrotvornim projektima te je dodijelila više od 200 stipendija. Zaklada ima svrhu promicanja korporativne društvene odgovornosti te prinos stvaranju naprednijeg hrvatskog društva. Ona potiče inovativnost i kulturu u znanstvenom, istraživačkom i umjetničkom radu, podupire darovite učenike i studente, znanstvenike i inovatore, jača ekološku svijest te daje potporu humanitarnim projektima i pomaganju djeci bez roditelja. Adris Grupa za financiranje zaklade godišnje izdvaja jedan posto dobiti od poslovanja, a osigurana su i početna sredstva u visini od 10 milijuna kuna.

Tijekom proteklih sedam godina, dodijeljeno je 29,4 milijuna kuna:

- 8,1 milijuna kuna za 75 projekata iz područja Znanje i otkrića
- 5,9 milijuna kuna za 219 stipendija najboljim učenicima i studentima
- 3,4 milijuna kuna za 62 projekata iz područja Stvaralaštvo
- 6,2 milijuna kuna za 83 projekata iz područja Ekologija i Baština
- 5,9 milijuna kuna za 172 humanitarne donacije iz područja Dobrota

Financijska sredstva predviđena za određenu godinu raspoređuju se na programe sukladno područjima djelovanja: Znanje i otkrića koji uključuju stipendije te Stvaralaštvo, Ekologija, Baština i Dobrota. Prioriteti, mjerila i načini dodjele sredstava za programe i stipendije detaljno su propisani Pravilnikom s ciljem osiguranja transparentnosti i pravednosti raspodjele sredstava Zaklade.

Prijave za sredstva Zaklade, koje mogu uputiti fizičke i pravne osobe, pojedinci, institucije i nevladine organizacije, primaju se na temelju godišnjeg javnog natječaja. Svaka pristigla prijava detaljno se analizira i vrednuje s različitih aspekata - prvo ju vrednuju i analiziraju stručnjaci za pojedino područje, okupljeni u Zakladnim vijećima, a potom i Zakladna uprava koja donosi konačnu odluku.

Zahvaljujući donacijama Zaklade Adris ostavljen je trajan i neizbrisiv trag u znanosti, kulturi, očuvanju prirodne baštine, kreativnosti, humanitarnom djelovanju, radu s mladima i mnogim drugim područjima.⁸¹

3.1.3. ZAGREBAČKA BANKA

Zagrebačka banka jedna je od vodećih banaka u Hrvatskoj, koja posluje s više od 60 000 korporativnih klijenata i više od milijun građana. Od ožujka 2002. godine članica je UniCredit Grupe, jedne od najuspješnijih financijskih grupacija u Europi. Praksa društveno odgovornog poslovanja dio je ukupne poslovne politike poduzeća, a promovira se odgovornim poslovnim aktivnostima, ulaganjem u zajednicu, brigom za zaposlenike te njihovom edukacijom i uključivanjem u dobrotvorne projekte. U 14 godina *Natječaja za dodjelu donacija* Zagrebačka je banka donirala preko 20 milijuna kuna. Dugogodišnja je to inicijativa u kojoj mogu sudjelovati organizacije, udruge, klubovi i društva kojima je potrebna financijska pomoć pri realizaciji projekata koji posredno ili neposredno utječu na poboljšanje kvalitete života u zajednici. Zagrebačka banka tradicionalno već godinama sudjeluje i u *Programu zajedničkog doniranja*, projektu koji organizira Zaklada Unicredit, a kojemu se mogu priključiti svi zaposlenici Grupe. Cilj je te inicijative senzibiliziranje zaposlenika i društva u cjelini za probleme i potrebe najosjetljivijih i najugroženijih članova društva te pružiti potporu humanitarnim, razvojnim i društveno odgovornim inicijativama. Na kraju projekta Zaklada UniCredit uvećava prikupljena sredstva, tako da udruge uključene u projekt dobivaju udvostručen iznos donacija.⁸²

Kao što je već spomenuto Zagrebačka banka blisko surađuje s UniCredit zakladom koja djeluje u svim zemljama u kojima posluje UniCredit Grupa pa tako i u Hrvatskoj. Zaklada je u potpunosti financirana od strane UniCredit Grupe, ali djeluje neovisno te ima vlastiti upravni odbor. Uključena je u promociju kulture moderne korporativne filantropije kao i građansku odgovornost, donacije i volonterski rad. Poveznica je između zaposlenika Grupe zainteresiranih za društveni angažman i potreba lokalnih zajednica. U 12 godina postojanja zaklade neprofitnim je organizacijama donirano više od 35 milijuna eura, a samo u posljednje tri godine podržano je

⁸¹ <http://www.adris.hr/odnosi-s-javnosc/zaklada-adris/o-zakladi/> 27.6.2015.

⁸² http://www.zaba.hr/home/wps/wcm/connect/zaba_hr/zabapublic/drustvena_odgovornost/donacije 27.6.2015.

više od 1600 projekata i donirano preko 8,7 milijuna eura pomoći. Kretanje zaklade u pravom smjeru vidljivo je i kroz činjenicu kvalitetne raspodjele sredstava. Iz godine u godinu povećavaju se iznosi doniranih sredstava zaklade, ali se povećava i postotak sredstava dodijeljenih za aktivnosti u koje su uključeni UniCredit zaposlenici. Dok je 2005. godine samo 18 posto od ukupnih doniranih sredstava bilo izdvojeno za potporu projekata u koje su bili uključeni zaposlenici Grupe, 2014. godine taj je iznos narastao na 44 posto – izjednačio se s iznosom sredstava korištenih za izradu, provedbu i upravljanje ostalim projektima UniCredit zaklade.⁸³

3.1.4. ZAKLADA ANA RUKAVINA

Vjerojatno najpoznatija zaklada u Hrvatskoj osnovana 2007. godine u sjećanje na mladu Vjesnikovu novinarku Anu Rukavinu Erceg. Ana je preminula 26. studenog 2006. u 29. godini života od posljedica leukemije, a prije smrti napisala je dirljivo pismo moleći za pomoć u liječenju. Željela je usmjeriti pozornost javnosti na nedostatak donatora koštane srži i na potrebu osnivanja banke matičnih stanica iz pupkovine. Tim ciljem osnovana je zaklada koja se bavi provođenjem humanitarnih i marketinških aktivnosti te prikupljanjem financijskih i drugih sredstava za rad i širenje hrvatskog registra dobrovoljnih davatelja koštane srži kao i rad privatne i javne banke krvi iz pupkovine *Ana Rukavina*.

Od početka rada zaklade u registar je upisano više od 49 000 potencijalnih darivatelja koštane srži i krvotvornih matičnih stanica, a prije osnutka zaklade registar je brojao njih oko 150, većinom članova obitelji oboljelih. Zahvaljujući građanima i registru obavljene su 44 transplantacije, a samo u 2014. godini obavljeno ih je 8. Zaklada također svake godine u prosincu organizira humanitarni koncert *Želim život* na kojem se prikupljaju sredstva za rad zaklade. Samo prošle godine koncertom je prikupljeno 1 160 000 kuna.

Zaklada *Ana Rukavina* sudjeluje i u drugim humanitarnim aktivnostima, poput akcije *Lijek je u nama* koji obuhvaća tri projekta zaklade :

- Projekt *Želim život* – nastavak akcije prikupljanja uzoraka krvi u gradovima Republike Hrvatske

⁸³ <https://www.unicreditfoundation.org/en.html> 27.6.2015.

- Projekt *Kuna za kap života* – prikupljanje sredstava za HLA tipizaciju prikupljenih uzoraka krvi
- Projekt *Banka banci* – prikupljanje sredstava za opremanje i djelovanje privatne i javne banke krvi iz pupkovine.⁸⁴

4. BUDUĆNOST KORPORATIVNE FILANTROPIJE

Trenutna situacija u kojoj se nalaze globalne tvrtke, kada je u pitanju korporativna filantropija, pokazuje da filantropska strategija možda treba doživjeti repozicioniranje. Globalni doseg korporacija i uloga tehnologije doveli su do novog razumijevanja kako poslovanja tako i neprofitnog i javnog sektora s kojim je potrebno surađivati u službi javnosti.

Ključ za uspješnu suradnju pronalazak je odgovarajućeg pristupa korporativnoj filantropiji. Izgradnja kvalitetne korporativne filantropske strategije iznimno je individualna i kompleksna aktivnost. Potrebo je uskladiti ciljeve i filozofije poslovanja s promjenjivim konkurentskim globalnim okruženjem u kojem se posluje.

Korporativna je filantropija još uvijek nov pojam koji je preporod doživio tek sredinom XX. stoljeća jer je do tada uplitanje korporacija u društvene probleme bilo zakonski ograničeno. U prvih je nekoliko desetljeća korporativna filantropija imala dvije primarne osobine:

- Baziranost na odnosima – podrazumijevalo je financijska doniranja organizacijama koje su bile bitne poslovnim *liderima* i s kojima su oni imali prijateljske odnose
- Lokalno djelovanje – obilježavalo je dobrotvorno djelovanje samo na području na kojem je poduzeće poslovalo.

⁸⁴ <http://www.zaklada-ana-rukavina.hr/> 27.6.2015.

Širenjem poslovanja korporativna je filantropija postala instrument ublažavanja negativnih učinaka. Dok se s jedne strane smatralo da je primarna odgovornost poduzeća raditi za profit i u korist dioničara, s druge je strane bilo nužno ponašati se kao odgovorni građanin te "vratiti društvu" dio onoga što je poslovanjem u određenom okruženju ostvareno. Spajanjem te dvije filozofije stvara se strateška filantropija korporacije koja integrira filantropsku i korporativnu poslovnu strategiju. Ono što je prije dijelilo filantropsko djelovanje od temeljnog poslovanja, sada postaje sve neodređenije i preoblikuje se stvarajući nove kreativne pristupe rješavanju društvenih problema.

Uz veliku je raznovrsnost pristupa za korporaciju ponekad teško prepoznati prikladnu filantropsku strategiju. Potrebno je odlučiti koliko će filantropska aktivnost biti povezana s većom korporativnom poslovnom strategijom, ali i koliko filantropski aktivno djelovati, odnosno koliko poslovanje treba biti osjetljivo na filantropske zahtjeve s kojima se susreće poduzeće.

Može se odlučiti za osjetljivo filantropsko djelovanje koje će biti u potpunosti odmaknuto od temeljnog strateškog plana i poslovanja tvrtke. Takva se filantropska aktivnost može usporediti s *dobrim građaninom* koji će reagirati u rješavanju problema unatoč činjenici da to nije njegovo primarno područje djelovanja niti ima izraziti utjecaj na njegovo postojanje, odnosno, u ovom slučaju poslovanje.

Drugi je oblik *utjecajna filantropija* – ona u kojoj korporacija iskorištava svoju moć i utjecaj poslovne strategije u filantropskim aktivnostima, ali ju ne koristi agresivno da bi dugoročno taktički ostvarila društvene i ekonomske ciljeve. Taj filantropski pristup često se koristi kao reakcija na prirodne katastrofe koje pogađaju različita poslovna područja. Tada se koriste znanja i vještine usavršene poslovanjem, ali u dobrotvorne filantropske svrhe.

Osim tih postoje još dva pristupa filantropskoj strategiji koja su okrenuta proaktivnom djelovanju, ali su različiti kada je u pitanju povezanost filantropske aktivnosti s poslovnom strategijom poduzeća.

Filantropski *pristup vođen rješavanjem problema* usmjeren je na sustavno djelovanje i utjecaj na točno definirana društvena pitanja koja nisu u nikakvoj vezi s osnovnim poslovanjem.

Svi navedeni pristupi daju korporacijama širok spektar mogućnosti kojima bi se mogle okrenuti u svom filantropskom djelovanju što nije u potpunosti slučaj kada su u pitanju aktivnosti koje usko povezuju poslovnu i filantropsku strategiju poduzeća. Mnogi teoretičari smatraju da se upravo u praksi povezivanja i integriranja filantropske strategije u temeljnu strategiju poslovanja nalazi budućnost korporativne filantropije. Poduzeća se okreću filantropskim aktivnostima koje su kontekstualno usmjerene i gdje rabe svoje poslovne napore da bi dugoročno unaprijedili okolinu u kojoj djeluju.⁸⁵ Također su usmjerene na korporativni društveni marketing kojim se pokreću socijalne inicijative poticanja potrošača na akcije korisne poduzeću.⁸⁶

Društveno korporativno udruživanje još je jedan od smjerova u kojem se kreće korporativno filantropsko djelovanje. Njega karakteriziraju koordinirane dugoročne inicijative strateški osmišljene za suradnju s komercijalnim i neprofitnim partnerima.⁸⁷

Brojne su aktivnosti koje poduzeće može poduzeti spajajući poslovno i filantropsko djelovanje za doprinos napretku društva, ali će ujedno stvarati i koristi za tvrtku.

Korporativno društveno poduzetništvo jedna je od kategorija koja bi u budućnosti mogla doživjeti velik uspjeh jer uz filantropski karakter cilj joj je napredak poslovanja i razvoj poslovnih modela koji će spojiti socijalne i ekonomske ciljeve u jedinstvenu uspješnu strategiju djelovanja.

Nije moguće sa sigurnošću odrediti koji je filantropski pristup najbolji jer je mnogo različitih mogućnosti djelovanja. Uspjeh je pronalazak jednog ili više pristupa koji odgovaraju internim ciljevima i filozofiji korporacije. Stoga je potrebno razmišljati ne samo o načinima poslovanja i njihovom iskorištavanju u korist društvenog boljitka nego i na vrijeme prepoznati društvene probleme te kroz njihovo rješavanje ostvariti dodatni poslovni uspjeh.

Iako neki i dalje istražuju nove načine integriranja filantropskih aktivnosti u poslovne strategije i kompetencije, drugi se drže tradicionalnih filantropskih praksi. Bez obzira koji put

⁸⁵ Michael Porter, Mark Kramer, *The Competitive Advantage of Corporate Philanthropy*, Harvard Business Review, prosinac 2006.

⁸⁶ Philip Kotler, Nancy Lee, *Best of Breed*, Stanford Social Innovation Review, proljeće 2004.

⁸⁷ John Pierce, Johnatan Doh, *The Hight Impact of Collaborative Social Investment Initiatives*, MIT Sloan Management Review, proljeće 2005.

poduzeća izabrale – moderni, istraživački ili tradicionalni – nužno je da i jedni i drugi ostvare ciljeve pridonoseći rješavanju socijalnih pitanja.

ZAKLJUČAK

Filantropsko djelovanje i pomaganje drugima u okolini jedna je od najvrednijih karakteristika ljudskoga roda. Spremnost na dobrotvorni rad, suradnju i doprinos društvenom napretku je ono što se očekuje od svakog pojedinca, ali i organizacije.

Filantropiju su prepoznali i o njoj naučavali brojni mislioci kroz povijest što dokazuje da je ona duboko integrirana u ljudsku svijest.

Individualne filantropske aktivnosti pokrenule su reakciju kojoj su se s vremenom priključile i organizirane skupine, a sredinom XX. stoljeća taj se trend službeno prenio i na poslovne organizacije. Organizirano dobrotvorno djelovanje postoji od kada postoje i poslovne organizacije, ali su njihove aktivnosti u određenim razdobljima bile ograničene zbog nedovoljno definiranih odnosa javnog i privatnog sektora. Sporna strana korporativne filantropije pratila je tu poslovnu praksu od najranijih vremena i prvih pokušaja uključivanja gospodarskih subjekata u rješavanje socijalnih pitanja i problema. Uvriježenost mišljenja o skrivenim poduzetničkim motivima ograničavala je ponekad dobrotvorne akcije. U današnje vrijeme također postoje podijeljena mišljenja kada je filantropija i društveno odgovorno poslovanje u pitanju. Međutim, potrebno je pronaći kompromis te poticati sve zainteresirane strane da doprinesu napretku globalne humanitarne svijesti.

Usklađivanjem zakonskih odredbi korporativna filantropija je postala sastavni dio poduzetničkih aktivnosti te se od tada samo dodatno razvija i unapređuje.

U Republici Hrvatskoj korporativna filantropija je još uvijek može smatrati novom poslovnom disciplinom, ali hrvatska poduzeća pokušavaju pratiti globalne filantropske trendove i prilagoditi ih vlastitom području djelovanja.

Budućnost korporativne filantropije mora podrazumijevati usklađivanje poslovnog uspjeha i društvenog napretka. Cilj treba biti izgradnja uspjeha bez negativnog utjecaja na druge aktere i aspekte društva. Inovativne ideje usklađivanja poslovnih i filantropskih strategija mogu osigurati društveni napredak, a time i poslovni uspjeh korporacija.

SAŽETAK

Korporativnom filantropijom smatra se svako poduzetničko djelovanje koje za cilj ima ulaganje u poboljšanje društvenog i socijalnog stanja. Najčešće filantropske aktivnosti očituju se kroz donacije sredstava za dobrotvorne projekte, ali ne moraju uvijek i isključivo biti vezane uz financijsku stranu poslovanja.

Filantropija je pojam koji su prepoznali i opisivali brojni mislioci još u antičko doba. Sama riječ *filantropija* korijen ima u grčkim izrazima *filein* što znači ljubiti i *antropos* što znači čovjek. Zbog toga se može zaključiti da je filantropija pojam koji najbolje opisuje čovjekoljublje odnosno ljubav prema ljudima. Kroz povijest se značenje i tumačenje riječi mijenjalo, ali je humanitarni karakter uvijek bio prisutan.

Filantropija je kulturni i sociološki fenomen koji ima temelje u tradicionalnim duhovnim i religijskim vrijednostima i djelovanjima. Moderna filantropija vezana je uz humanizam i prosvjetiteljstvo – filozofske pravce XVIII. i XIX. stoljeća.

Temelje moderne filantropije postavio je Andrew Carnegie u svome djelu *The Gospel of Wealth* u kojem je iznio stav da svi uspješni pojedinci imaju socijalnu obavezu i odgovornost podrediti dio svoga bogatstva široj društvenoj zajednici i njezinom napretku. Iz toga je vidljivo da se moderna organizirana filantropija razvila upravo iz individualnih dobrotvornih inicijativa. Brojni su pojedinci kroz povijest pokazali načine kojima treba težiti osoba ili organizacija kako bi se ostvario opći napredak i razvoj. Kada je bilo očito da pojedinci nemaju dovoljnu samostalnu moć utjecaja na sva društvena pitanja i rješavanje svih socijalnih problema počeli su se organizirati u skupine te svojim djelovanjem doprinositi globalnom boljitku.

Korporativna filantropija se razvila upravo iz činjenice da su pojedinci pomoću svojih poslovnih djelovanja bili u mogućnosti snažnije utjecati na stanje u zajednici i doprinijeti kvaliteti poslovnog okruženja. Iz toga se razloga pojavila potreba za financijskim investiranjem u znanost, obrazovanje, kulturu, sport i druge društvene sfere čije im je unapređenje bilo u interesu.

Korporativna filantropija kakvu poznajemo danas oživila je u Sjedinjenim Američkim Državama sredinom XX. stoljeća kada su se poduzeća izborila za slobodnije humanitarno djelovanje bez pretjeranog uplitanja države u dobrotvorne aktivnosti. Također, velik problem korporativne filantropije koji je donekle aktualan i u današnje vrijeme jest percepcija javnosti o korporativnim filantropskim aktivnostima. Brojna se filantropska djelovanja doživljavaju kao pokušaji popravljjanja poslovnog ugleda ili pak ublažavanja štete stvorene poduzetničkim djelovanjem.

Zbog toga se korporativna filantropija i dalje razvija te se pokušava integrirati u strateško poslovanje kako bi cjelokupan aktivni proces bio zaokružen, a doprinos globalnom unapređenju što veći.

SUMMARY

Every entrepreneurial activity whose goal is to investment into, and improvement of general social conditions is considered to be Corporate philanthropy. Most common philanthropic doings are manifested through humanitarian aid donations. However, they are not necessarily linked to the financial side of the business.

Philanthropy as a term was recognised and described by many thinkers and philosophers as far as the ancient times. The word itself draws its roots from Greek expressions *filein*, which would mean to kiss or to love, and word *antropos* meaning human. Therefore, it can be concluded that the philanthropy is a term that best describes benevolence and thus the love towards human beings. The meaning and the interpretation has been tweaked, changed and perfected, but the humanitarian character always stayed present.

Philanthropy is a cultural and sociological phenomenon which origins from traditional spiritual and religious values and forces. Contemporary “version” of philanthropy is based on Humanism and the Enlightenment - philosophical schools of thought from XVIII and XIX century.

The foundations of modern philanthropy were set in Andrew Carnegie’s piece *The Gospel of Wealth*, in which the idea that all successful individuals have a social obligation and responsibility to subordinate a portion of their wealth to the overall community and its advancement was crafted. That is an obvious evidence that contemporary organised philanthropy has developed from individual humanitarian initiatives. Through history, countless individuals have showed models to which an organisation or an individual should strive to contribute to the general progress and social development. Once when it became clear that a single person do not have a sufficient enough capability to influence all relevant social issues, they started to aggregate and founding the organisations designated to contribute to the global wellbeing.

Corporate philanthropy emerged from the fact that successful and powerful individuals, through their business activities, have had enough possibilities to influence the overall circumstances in the community and contribute to the quality of the business environment. That

was the source of the need for the investments in science, education, culture, sports and other social spheres. Because innovation in these areas became everyone's interest.

Corporative philanthropy known today came to life during the middle of the XX century in the United States. At that time corporations managed to achieve less government control and restrictions regarding humanitarian activities. Another issue for the corporative philanthropy, significant even today, is the public perception of philanthropic activities. Many such actions are seen as an attempt to improve the reputation of the company, or minimisation of the damage created by the corporate operations.

That is one of the main reasons why corporative philanthropy is being developed and integrated from the start into the business strategies, making the whole process more unified and the contribution to the comprehensive improvement greater.

LITERATURA

Pisani izvori:

1. A.Glazer, K.Konrad, *A signaling explanation for charity*, American Economic Review, 86 (4), 1996.
2. A.Szabo, *Hrvatske središnje preporodne institucije, 1835-1848*. u Zagrebački Gradec 1242-1850.,Zagreb, 1994.
3. Adele Lindermayer, *Poverty is not a Vice, Charity Society and the State in Imperial Russia*, Princeton, 1996.
4. Alan Trachtenberg, *The Incorporation of America: Culture and Society in the Gilded Age*, str. 6, New York: Hill & Wang, 1992.
5. Andrea Tone, *The Business of Benevolence: Industrial Paternalism in Progressive America*, Ithaca: Cornell University Press, 1997.
6. Andrew Carnegie, *The Gospel of Wealth*, u *The Responsibilities of Wealth*, uredio Dwight F. Burlingame, Indiana, 1992.
7. Aristotel, T. Irwing, *Nicomachean ethics*, Indianapolis, IN: Hackett, 1985.
8. Barry D. Karl, *The Evolution of Corporate Grantmaking in America*, u *The Corporate Contributions Handbook*, ed. James P. Shannon, San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1991.
9. Benjamin Franklin, William Temple, *The Works of Benjamin Franklin*, Volume VI, str 120, Printed and published by William Duane, Philadelphia, 1809. e-knjiga
10. Brian Harrison, *Peacaeable Kingdom*, Oxford, 1982.
11. C. Smith, *The New Corporate Philanthropy*, Harvard Buseness Review 72.3, 1994.
12. D. Karbić, *Marginalne grupe u hrvatskim srednjevjekovnim društvima od druge polovine XIII. stoljeća*, Historijski zbornik, XLIV, 1991.
13. Eleanor L. Brilliant, *Private Charity and Public Inquiry: A History of the Filer and Peterson Commissions*, Bloomington: Indiana University Press, 2000.
14. Ernest Kante, *Zbirka zakladnica i historijskih zaklada koje stoje pod upravom Kr. Hrv-slav-dalm. Zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu i nekih drugih zaklada*, Zagreb 1913.

15. F.K.Prochaska, *Philanthropy in The cambridge Social History of Britain 1750.-1950.*, Cambridge 1990.
16. F. Emerson Andrews, *Corporation Giving*, NJ: Transaction Publishers, 1993.
17. F. Ostower, *Why the Wealthy Give, The Culture of Elite Philanthropy*, Princeton University Press, 1991.
18. Hrvatski Državni Arhiv, Nezavisna Država Hrvatska, Ministarstvo državne riznice, *Serijska zaklada*, kut VII, zakladnica
19. J.H. Patterson, *Philanthropy from the Standpoint of Business*, Public Opinion 20, br. 25, June 18, 1896.
20. Jerome L. Himmelstein, *Looking Good and Doing Good: Corporate Philanthropy and Corporate Power*, Bloomington: Indiana University Press, 1997.
21. John Lankford, *Congress and the Foundations in the Twentieth Century*, River Falls, WI: Wisconsin State University, 1964.
22. John Pierce, Johnatan Doh, The Hight Impact of Collaborative Social Investment Initiatives, MIT Sloan Management Review, proljeće 2005.
23. Johnatan Riley, *Philanthropy under Capitalism in The Responsibilities of Wealth*, uredio Dwight F. Burlingame, Indiana, 1992.
24. Joseph Bradley, *Voluntary Associations, Civil Culture and Obschestvenost in Moscow*, u Clowes Edith W., Samuel D., West James L.: *Between Tsar and People: Education Society and Quest for Identity an Late Imperial Russia*, Princeton 1991.
25. Joseph Weiner, *The Berle-Dodd Dialogue on the Concept of the Corporation*, Columbia Law Review 64 no. 8, December 1964.
26. Lucija Benyovsky, *Dobrotvorna gospojinska društva u Hrvatskoj od osnivanja do Prvog svjetskog rata*, Časopis za suvremenu povijest, 1, Zagreb 1998.
27. Lucija Benyovsky, *Hrvatski dobrotvori kroz stoljeća*, Hrvatski vojnik, br.67, 1.VII.1994.
28. Michael Porter, Mark Kramer, *The Competitive Advantage of Corporate Philanthropy*, Harvard Business Review, prosinac 2006.
29. Mike W.Martin, *Virtuous Giving, Philanthropy, Voluntary Service and Caring*, Indiana University Press, Indianapolis, 1994.
30. Mirjana Gross, *Počeci moderne Hrvatske*, Zagreb, 1992.

31. Mladen Domazet, *Prilog proučavanja Kaštelanskih bratovština od XVI. do početka XIX. stoljeća*, Radovi 26, Zagreb 1993.
32. Morrell Heald, *The Social Responsibilities of Business: Company and Community*, 1900-1960, 1970; rev. ed., New Brunswick: Transaction Publishers, 1988.
33. Morton J. Horwitz, *The Transformation of American Law, 1870-1960: The Crisis of Legal Orthodoxy*, New York: Oxford University Press, 1992.
34. N.Evans, *Urbanisation, Elite, Attitudes and Philanthropy: Cardiff, 1850-1914*. International Review of Social History, vol.XXVII, 1982.
35. N. Lacetera, M. Macis, *Social image concerns and pro-social behavior*, IZA Discussion Paper no.3771, 2008.
36. *Narodne novine*, br. 36/95 i 64/01
37. Niko Duboković Nadalini, *Značenje bratovština za razvoj društvene svijesti na Hvaru u XIV., XV. i XVI. Stoljeću*, Radovi 10, Zagreb 1977.
38. Oliver Zunz, *Philanthropy in America: A History*, Princeton, NJ:Princeton University Press, 2012.
39. *Opća i Nacionalna Enciklopedija u 20 Knjiga*, VI. knjiga, Večernji List, Zagreb, 2005.
40. *Oxford dictionary*, Dorling Kindersley Limited i Oxford University Press, Velika Britanija, 1998.
41. P. Funk, *Social incentives and voter turnout: evidence from Swiss mail ballot system*, Journal of the European Economic Association, forthcoming, 2008.
42. Peter Dobkin Hall, *Business Giving and Social Investment in the United States, Philanthropic Giving: Studies in Varieties and Goals*, ed. Richard Magat, New York: Oxford University Press, 1989.
43. Philip Kotler, Nancy Lee. *Best of Breed*, Stanford Social Innovation Review, proljeće 2004.
44. Robert Parica, *Filantropija u Hrvatskoj u drugoj polovici XIX. i početkom XX. stoljeća: Zaklade u javnom i privatnom životu*, Historijski Zbornik 53, 2000.
45. Roland Marchand, *Creating the Corporate Soul: The Rise of Public Relations and Corporate Imagery in American Big Business*, Berkeley: The University of California Press, 1998.

46. Ron Chernow, *Titan: The Life of John D. Rockefeller, Sr.*, New York: Random House, 1998.
47. S. Johnson, *A dictionary of the English language*. London: Times Books, 1979.
48. Scott M. Cutlip, *Fund Raising in the Untied States: Its Role in America's Philanthropy*, New Brunswick: Transaction Publishers, 1990.
49. Washington Gladden, *The Relation of Corporations to Public Morals*, Bibliotheca Sacra 52, br. 208, listopad 1895.

Web izvori:

1. Alliance - <http://www.alliancemagazine.org/feature/light-and-shadow-in-organized-philanthropy/> (28.5.2015.)
2. Adris Grupa - <http://www.adris.hr/odnosi-s-javnoscu/zaklada-adris/o-zakladi/> (27.6.2015.)
3. European foundation centre - http://www.efc.be/programmes_services/resources/Documents/EFC_Statutes_English_2013.pdf (1.6.2015.)
4. Fundchat - http://www.fundchat.org/2013/11/11/3ps_of_philanthropy/ (18.5.2015.)
5. Giving Pledge - givingpledge.org (26.5.2015.)
6. Grant space - <http://grantspace.org/tools/knowledge-base/Funding-Resources/Foundations/what-is-a-foundation> (29.5.2015.)
7. Hrvatski telekom - <http://www.t.ht.hr/drustvena-odgovornost/#section-nav> (27.6.2015.)
8. London lives - http://www.londonlives.org/static/AssociationalCharities.jsp#fmr1_4 (28.5.2015.)
9. Philanthropy consulting - <http://www.philanthropyconsulting.com/about/philosophy/> (18.5.2015.)
10. Philanthropy daily - <http://www.philanthropydaily.com/jean-jacques-rousseau-philosopher-of-philanthropy-at-300/> (18.5.2015.)
11. Philanthropy roundtable - http://www.philanthropyroundtable.org/almanac/hall_of_fame/ (25.5.2015)

12. Sveučilište u Zagrebu - <http://www.unizg.hr/suradnja/alumni-i-zaklada-sveucilista/zaklada-sveucilista-u-zagrebu/o-zakladi/filantropija-i-zakladnistvo-u-republici-hrvatskoj/> (1.6.2015.)
13. UK Parliament - <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200506/cmbills/083/en/06083x--.htm> (28.5.2015.)
14. Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske - http://www.uzuvrh.hr/userfiles/file/prirucnik_o_pravnom_poreznom_i_carinskom_sustavu.pdf (2.6.2015.)
15. Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske - <http://www.uzuvrh.hr/stranica.aspx?pageID=180> (2.6.2015.)
16. Victorain - <http://www.victorianweb.org/history/orphanages/coram1.html> (28.5.2015.)
17. Za dobrobit - [http://www.zadobrobit.hr/sites/default/files/dokumentacija/filantrop%20-%20cro\(1\).pdf](http://www.zadobrobit.hr/sites/default/files/dokumentacija/filantrop%20-%20cro(1).pdf) (1.6.2015.)
18. Zagrebačka banka - http://www.zaba.hr/home/wps/wcm/connect/zaba_hr/zabapublic/drustvena_odgovornost/donacije (27.6.2015.)
19. Zagrebačka nadbiskupija - <http://www.zg-nadbiskupija.hr/default.aspx?id=6979> (26.5.2015.)
20. Zajedno smo jači - <http://www.zajednosmojaci.hr/> (27.6.2015.)
21. Zaklada Ana Rukavina - <http://www.zaklada-ana-rukavina.hr/> (27.6.2015.)
22. Zaklada UniCredit - <https://www.unicreditfoundation.org/en.html> (27.6.2015.)